

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA w OLSZTYNIE

Nr ewid.: 194/2003/P/03/156/LOL

Informacja

**o wynikach kontroli likwidacji skutków klęski
żywiolowej (huraganu) zaistniałej w lipcu 2002 r. na
terenach leśnych zarządzanych przez Lasy
Państwowe, ze szczególnym uwzględnieniem Puszczy
Piskiej**

O l s z t y n k w i e c i e Ń 2 0 0 4 r .

Misją: *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizją: *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

Dyrektor Delegatury NIK w Olsztynie:

Antoni Stupiński

Akceptuję:

Zbigniew Wesołowski

Wiceprezes

Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:

Mirosław Sekuła

Prezes

Najwyższej Izby Kontroli

dnia: 19 kwietnia 2004 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
00-950 Warszawa
tel./fax: 0-prefiks-22-825 44 81
www.nik.gov.pl

Spis treści

str.

1. Wprowadzenie.....	4
2. Podsumowanie wyników kontroli.....	5
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	5
2.2. Synteza wyników kontroli	5
2.3. Uwagi końcowe i wnioski	9
3. Ważniejsze wyniki kontroli.....	11
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych	11
3.2. Istotne ustalenia kontroli	17
3.2.1. Rozmiary szkód powstałych w wyniku huraganu	17
3.2.2. Organizacja działań w zakresie likwidacji skutków huraganu	20
3.2.3. Realizacja prac związanych z usuwaniem skutków huraganu	23
3.2.4. Ilość i wartość sprzedaży drewna pochodzącego z terenów dotkniętych huraganem oraz prawidłowość jego zagospodarowania	29
3.2.5. Wysokość i źródła środków finansowych na likwidację skutków huraganu oraz prawidłowość ich wykorzystania	32
4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli	37
4.1. Przygotowanie do kontroli	37
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	37
5. Załączniki	42
5.1. Wykaz skontrolowanych jednostek	42
5.2. Słowniczek ważniejszych pojęć	43
5.3. Rozmiar szkód pohuraganowych oraz powierzchnia leśna do przebudowy i odnowienia	44
5.4. Zakres wykonanych prac	45
5.5. Powierzchnie planowane do odnowienia i wykonanie	46
5.6. Osoby odpowiedzialne za kontrolowaną działalność	47
5.7. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	48

1. Wprowadzenie

Temat kontroli nr P/03/156: „**Likwidacja skutków klęski żywiołowej (huraganu) zaistniałej w lipcu 2002 r. na terenach leśnych zarządzanych przez Lasy Państwowe, ze szczególnym uwzględnieniem Puszczy Piskiej**”.

Kontrola planowa koordynowana, podjęta przez Najwyższą Izbę Kontroli z własnej inicjatywy w ramach priorytetowego kierunku kontroli gospodarowania środkami publicznymi oraz obszarów badań dotyczących wydatkowania tych środków, a także zapobiegania i ograniczania zagrożeń środowiska.

Podstawowym celem kontroli była ocena prawidłowości i skuteczności działań jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w zakresie likwidacji skutków huraganu, a zwłaszcza obejmujących:

- organizację prac na terenach dotkniętych huraganem,
- porządkowanie terenów leśnych oraz odbudowę drzewostanu poprzez odnowienia,
- zagospodarowanie drewna pozyskanego z drzewostanu zniszczonego huraganem,
- wydatkowanie środków publicznych na likwidację skutków huraganu, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania przepisów ustawy o zamówieniach publicznych przy realizacji prac finansowanych z ponad 50% udziałem środków publicznych.

Kontrolą objęto okres od 4 lipca 2002 r. do 30 czerwca 2003 r., przy czym w Informacji przedstawiono również dalsze działania podjęte przez kontrolowane jednostki do czasu zakończenia kontroli.

Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie od 9 czerwca do 6 listopada 2003 r.

Uczestnikami kontroli były Delegatury NIK w Białymstoku, Olsztynie i Warszawie, a jednostką koordynującą Delegatura w Olsztynie.

Kontrolą, pod względem legalności, gospodarności, celowości i rzetelności objęto łącznie 7 jednostek, w tym 2 regionalne dyrekcje lasów państwowych oraz 5 nadleśnictw. Głównym kryterium wyboru tych jednostek był stopień szkód powstałych w wyniku huraganu na terenie ich działania.

Szczegółowy wykaz skontrolowanych jednostek przedstawiono w załączniku nr 1 do niniejszej Informacji.

W Informacji wykorzystano również dane uzyskane w Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, w trybie art. 29 pkt. 2 lit. f ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli.

2. Podsumowanie wyników kontroli

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia całokształt działań podjętych przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych w zakresie likwidacji skutków huraganu z 4 lipca 2002 r., pomimo stwierdzenia przypadków nieprawidłowości i uchybień polegających zwłaszcza na:

- niewystarczających działaniach w zakresie windykacji należności z tytułu sprzedaży drewna,
- niewłaściwym stosowaniu upustów cenowych przy sprzedaży drewna, co stanowiło potencjalny obszar korupcyjny,
- nieprzestrzeganiu przepisów prawa dotyczących zamówień publicznych,
- nieprecyzyjnym formułowaniu umów na remonty dróg leśnych, niewłaściwym nadzorze nad tymi pracami oraz nierzetelnym odbiorze wykonanych robót.

W wyniku właściwej organizacji oraz sprawnego przebiegu prac związanych z usuwaniem skutków huraganu, mimo tak znacznego, niespotykanego od kilkudziesięciu lat rozmiaru szkód w drzewostanie, w stosunkowo krótkim czasie zdolano uprzątnąć prawie całą powierzchnię ze złomów i wywrotów oraz zagospodarować pozyskane drewno.

Pozwoliło to zapobiec niebezpieczeństwu katastrofy ekologicznej i uchronić przed utratą majątek Skarbu Państwa.

Znaczący był także udział jednostek straży pożarnej i policji w zakresie ochrony przeciwpożarowej terenów dotkniętych huraganem oraz ochrony mienia przed kradzieżą. Efektem ich działań było ograniczenie zagrożenia pożarowego do wystąpienia tylko niewielkich ognisk pożarowych oraz sporadycznych przypadków kradzieży drewna.

2.2. Synteza wyników kontroli

1. Według ostatecznych inwentaryzacji (stan na 30 czerwca 2003 r.), huragan spowodował uszkodzenia w drzewostanie w 16 nadleśnictwach na łącznej powierzchni 45,4 tys. ha (20,6% ogółu powierzchni leśnej tych nadleśnictw), z czego 12 tys. ha dotyczyło terenów Puszczy Piskiej, co stanowiło 11% jej ogólnego obszaru.

Łączną masę uszkodzonego drewna przewidzianą do pozyskania w ramach usuwania skutków huraganu oszacowano natomiast na 4,1 mln m³, w tym ok. 2,5 mln m³ (61%) z drzew leżących i złomów.

Największe szkody pohuraganowe wystąpiły na terenie 6 nadleśnictw nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku, w których powierzchnia ze znacznie uszkodzonym drzewostanem wahała się od 2,2 tys. ha w Nadleśnictwie Giżycko (10% powierzchni leśnej Nadleśnictwa) do 12,0 tys. ha w Nadleśnictwie Pisz (35,1%).

[szczegółowe ustalenia str. 17-20]

2. Pozytywnie ocenić należy podjęcie przez kontrolowane jednostki, niezwłocznie po ustąpieniu huraganu, różnorodnych działań organizacyjnych zmierzających do likwidacji jego skutków, które polegały m.in. na:

- udrożnieniu ciągów komunikacyjnych oraz przywróceniu łączności,
- powołaniu na szczeblu RDLP oraz nadleśnictw specjalnych sztabów (zespołów), celem zapewnienia koordynacji wszystkich przedsięwzięć podejmowanych na rzecz likwidacji skutków huraganu oraz współdziałania z organami samorządu terytorialnego, strażą pożarną, policją i wojskiem,
- wstrzymaniu pozyskiwania drewna, z wyjątkiem niezbędnych cięć sanitarnych,
- wprowadzeniu zakazu wstępu na tereny pohuraganowe, celem ograniczenia zagrożenia życia ludzi oraz pożarowego,
- zorganizowaniu lotniczych patroli obszarów leśnych oraz opracowaniu i uzgodnieniu ze strażą pożarną i policją „Planów ewakuacji na wypadek pożaru” oraz „Planów działań ochronnych”,
- zbilansowaniu będących w dyspozycji nadleśnictw „klęskowych” sił i środków technicznych, koniecznych do usuwania skutków huraganu, z określeniem niezbędnej pomocy z zewnątrz w tym zakresie,
- ustaleniu zasad prowadzenia prac porządkowych, uwzględniających istniejące zagrożenie pożarowe, warunki bhp, zagrożenia biotyczne i potrzebę odzyskania jak największej ilości wartościowego jeszcze drewna.

[str. 20-23]

3. Spośród 16 nadleśnictw dotkniętych huraganem, 13 prowadziło prace porządkowe przy usuwaniu jego skutków we własnym zakresie. W pozostałych 3 nadleśnictwach (Pisz, Drygały i Nowogród), ze względu na znaczny rozmiar szkód, korzystano również w szerokim zakresie z osobowej i rzeczowej pomocy innych nadleśnictw oraz zakładów usług leśnych.

I tak, w pracach na terenie Puszczy Piskiej (Nadleśnictwo Pisz), w okresie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r., zaangażowanych było średnio w miesiącu ok. 1,2 tys. osób (najwięcej, tj. 2,3 tys. osób w sierpniu 2002 r.) oraz 256 ciągników zrywkowych (dziennie od 51 do 605), 5 rębaków (od 1 do 14) oraz od 1 do 7 harwesterów.

[str. 23-24]

4. Prawidłowa organizacja oraz sprawny przebieg prac związanych z usuwaniem skutków huraganu, w okresie lipiec 2002 r. – koniec czerwca 2003 r., umożliwiły „klęskowym” nadleśnictwom:

- uprzątnięcie złomów, wywrotów i drzew pochylonych z 39,9 tys. ha, tj. 88% uszkodzonej powierzchni, w tym 31,1 tys. ha w nadleśnictwach nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku (85%) oraz 8,8 tys. ha w nadleśnictwach RDLP Olsztyn (100%),
- pozyskanie ogółem 2 384,7 tys. m³ grubizny (58,2% oszacowanej łącznej masy drewna do pozyskania), w tym najwięcej, tj. 1 083,7 tys. m³ (45,4% pozyskanej grubizny ogółem) z terenów Puszczy Piskiej.

Zaznaczyć przy tym należy, że do 30 czerwca 2003 r. we wszystkich nadleśnictwach usunięto złomy i wywroty z całego terenu, na którym wystąpiły szkody wielkoobszarowe. Do uprzątnięcia pozostało ok. 5 tys. ha powierzchni, (w tym 2,6 tys. ha na terenie Puszczy Piskiej), na której znajduje się drzewostan pochylony i z naderwanym systemem korzeniowym, oszacowany na ok. 1 641 tys. m³. Powierzchnię tę przewiduje się uporządkować w okresie późniejszym, tj. po sporządzeniu nowych planów urządzenia lasu.

[str. 24-25]

5. Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, że już w toku prac porządkowych na terenach pohuraganowych, nadleśnictwa prowadziły również przygotowania gleby do odnowień tych terenów.

Umożliwiło to wykonanie wiosną 2003 r. odnowień w 9 nadleśnictwach na powierzchni 533 ha, co stanowiło 13,2% planowanej do tego zabiegu. Wielkości te oznaczają, że odnowienia będą prowadzone jeszcze przez kolejne lata.

Według opracowanej przez RDLP w Białymstoku „Strategii zagospodarowania hodowlano-ochronnego terenów w 6 nadleśnictwach najbardziej dotkniętych huraganem”, w latach 2004- 2005 założono odnowienia na powierzchni ok. 3,5 tys. ha.

[str. 25-27]

6. Spośród 5 skontrolowanych nadleśnictw, w 2 (Pisz i Drygały) stwierdzono nieprawidłowości w remontach dróg leśnych, wykonywanych w okresie od lipca 2002 r. do końca czerwca 2003 r. w związku z likwidacją skutków huraganu:

- w Nadleśnictwie Pisz, w żadnej z 4 zawartych umów z wykonawcami robót nie określono lokalizacji dróg objętych remontami, ustalając tylko jednostkowe stawki cen na poszczególne rodzaje prac. W ocenie NIK utrudniało to, a nawet wręcz uniemożliwiało rzetelny odbiór robót. Spośród 19 protokółów odbioru robót, w 4 nie

określono w ogóle zakresu wykonanych remontów dróg ich lokalizacji oraz dat odbioru, a w pozostałych 15 dane z tego zakresu były nierzetelne;

- w Nadleśnictwie Drygały kontrola ujawniła nielegalne - bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego - wykonanie w korycie rzeki brodu z przyczółkami, w ramach budowy nowej drogi.

[str. 27-29]

7. Prawidłowo i w wysokim stopniu zagospodarowane zostało drewno pozyskane z terenów dotkniętych huraganem. W okresie od lipca 2002 r. do końca czerwca 2003 r. kontrolowane nadleśnictwa sprzedały łącznie 2 177,04 tys. m³ grubizny, co stanowiło 91,3% jej ilości pozyskanej w tym okresie.

Z tego tytułu uzyskano przychody w łącznej kwocie 198 354,5 tys. zł, przy średniej cenie sprzedaży wynoszącej 91,11 zł za 1 m³.

Znaczna ilość i wartość drewna sprzedanego w tak krótkim okresie, miała istotny wpływ na wysoki poziom zaległych należności, zwłaszcza w Nadleśnictwach Pisz i Drygały (łącznie 11 619,5 tys. zł), które sprzedały największe ilości drewna.

Należy jednak podkreślić, że wysoki stan należności przeterminowanych w Nadleśnictwie Pisz (6 766,8 tys. zł wg stanu na 25 czerwca 2003 r.), wynikał również z zaniechania windykacji lub niewystarczających działań w tym zakresie. Nie zawsze naliczano też odsetki od tych należności.

Dopiero na wniosek NIK podjęto konkretne działania windykacyjne oraz naliczono odsetki w kwocie 279,2 tys. zł. W rezultacie, do czasu zakończenia kontroli (13 sierpnia 2003 r.) odzyskano 3 721,5 tys. zł, w tym 3 586,7 tys. zł zaległych należności oraz 134,8 tys. zł odsetek.

Przy sprzedaży drewna, w 2 spośród 5 skontrolowanych nadleśnictw ujawniono ponadto przypadki nieprawidłowego stosowania upustów cenowych, przez co zaniżone zostały o 98,9 tys. zł przychody tych nadleśnictw:

- w Nadleśnictwie Pisz, 4 odbiorcom (na 7 analizowanych) sprzedano drewno o wartości 593,3 tys. zł z zastosowaniem 3% stawki upustu, tj. na łączną kwotę 18,6 tys. zł mimo, że odbiorcy ci nie dokonali wymaganych decyzjami nadleśniczego przedpłat, będącymi warunkiem udzielenia tych upustów;
- w Nadleśnictwie Drygały - 22 odbiorcom (na 25 analizowanych) sprzedano drewno za 2 467,7 tys. zł, z zastosowaniem upustów wyższych od ustalonych w zarządzeniach nadleśniczego dla poszczególnych odległości wywozowych, co spowodowało zmniejszenie wpływów nadleśnictwa o kwotę 80,3 tys. zł.

[str. 29-32]

8. W okresie od lipca 2002 r. do końca czerwca 2003 r., na likwidację skutków huraganu w kontrolowanych 5 nadleśnictwach wydatkowano 72 868,4 tys. zł, z czego 68 026,5 tys. zł (93,3%) stanowiły środki własne, 4 200,6 tys. zł (5,8%) fundusze ochrony środowiska, a 641,3 tys. zł (0,9%) dotacje z budżetu państwa.

Środki z funduszy ochrony środowiska pochodziły z pożyczki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚ i GW) w kwocie 20 000,0 tys. zł zaciągniętej przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych (DGRL) oraz dotacji celowych Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚ i GW) w wysokości 4 100,0 tys. zł.

Ustalenia kontroli wykazały, że środki finansowe na usuwanie skutków huraganu były wykorzystane w sposób celowy, a także - poza nielicznymi przypadkami - zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Niestosowanie przepisów ustawy o zamówieniach publicznych stwierdzono zwłaszcza w Nadleśnictwie Pisz, przy wyborze wykonawców 10 zadań dotyczących remontów dróg leśnych, odnowienia terenów pohuraganowych oraz niektórych zakupów sprzętu. Na ich wykonanie, z naruszeniem przepisów ww. ustawy, wydatkowano 678,1 tys. zł, w której 79,5% stanowiły środki pochodzące z pożyczki oraz dotacji z funduszy ochrony środowiska i budżetu państwa.

[str. 32-36]

9. W wyniku kontroli NIK stwierdzono uszczuplenia w dochodach kontrolowanych nadleśnictw w łącznej wysokości 7 144 690 zł powstałe na skutek zaniedbań w windykacji należności z tytułu sprzedaży drewna oraz stosowania nieprawidłowych upustów cenowych. Z naruszeniem przepisów prawa (ustawy o zamówieniach publicznych i ustawy Prawo wodne) kontrolowane nadleśnictwa wydatkowały natomiast 702 653 zł.

Łączne efekty finansowe kontroli wyniosły zatem 7 847 343 zł. W odniesieniu do kwoty 7 046 036 zł NIK podjęła działania w celu jej odzyskania, z czego w wyniku realizacji wniosków pokontrolnych odzyskano dotychczas 6 196 850 zł (88%).

[str. 28, 30, 31 i 40]

2. 3. Uwagi końcowe i wnioski

W ocenie NIK, podstawową przyczyną stwierdzonych naruszeń przepisów prawa w wydatkowaniu środków publicznych pochodzących z funduszy ochrony środowiska, było gospodarowanie nimi przez nadleśnictwa na zasadach dotyczących środków własnych Lasów Państwowych, w tym gromadzonych na funduszu leśnym. Według wyjaśnień nadleśniczych, pożyczki i dotacje z tych funduszy były bowiem traktowane jako środki własne Lasów Państwowych, których wydatkowanie nie podlegało rygorom ustawy o

zamówieniach publicznych. Izba nie podziela takiego stanowiska, gdyż stosownie do postanowień ustawy o finansach publicznych środki NFOŚ i GW oraz WFOŚ i GW są środkami publicznymi, których wykorzystanie podlega rygorom ustawy o zamówieniach publicznych, w przypadkach realizowania zamówień finansowanych z ponad 50% udziałem środków publicznych.

Ujawnione nieprawidłowości w rozliczaniu remontów dróg leśnych wynikały także z niedostatecznego nadzoru oraz nie zawsze rzetelnego dokumentowania przebiegu i odbioru robót w tym zakresie przez odpowiedzialnych pracowników nadleśnictw.

Niezależnie od konieczności pełnej realizacji wniosków pokontrolnych przekazanych kierownikom kontrolowanych jednostek, Generalny Dyrektor Lasów Państwowych powinien:

- egzekwować zasady wydatkowania i tryb rozliczania środków publicznych uzyskiwanych przez jednostki organizacyjne Lasów Państwowych z funduszy ochrony środowiska.

Dyrektorzy regionalnych dyrekcji lasów państwowych oraz nadleśniczowie, w celu racjonalizacji wydatków i poprawy dbałości o przychody, powinni natomiast:

- zwracać większą uwagę na prawidłowe formułowanie umów zawieranych na wykonywanie remontów dróg leśnych oraz zapewnić należyty nadzór nad ich realizacją i rzetelny odbiór wykonywanych robót,
- niezwłocznie podejmować działania windykacyjne wobec dłużników zalegających z płatnością z tytułu sprzedaży drewna.

3. Ważniejsze wyniki kontroli

3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

3.1.1. Stan prawny

Podstawowe regulacje prawne dotyczące gospodarki leśnej zawarte są w ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹, zwanej dalej „ustawą o lasach”.

Nadzór nad gospodarką leśną w lasach stanowiących własność Skarbu Państwa sprawuje Minister Środowiska (art. 5 ust. 1 pkt. 1 ustawy o lasach), a zarządza nimi Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, zwane dalej „Lasami Państwowymi” lub „LP” (art. 4 ust. 1 ww. ustawy).

W ramach sprawowanego zarządu Lasy Państwowe prowadzą gospodarkę leśną oraz gospodarkę nieruchomościami i ruchomościami z tą gospodarką związanymi, a także prowadzą ewidencję majątku Skarbu Państwa oraz ustalają jego wartość (art. 4 ust. 3 ustawy o lasach).

Gospodarką leśną, w myśl art. 6 ust. 1 pkt. 1 ustawy o lasach, jest m.in. działalność leśna w zakresie utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych oraz pozyskiwania i sprzedaży drewna.

Zagrożeniem trwałości lasów jest taki ich stan, wywołany czynnikami zewnętrznymi lub nieprawidłową gospodarką leśną, wymagający zabiegów zwalczających i ochronnych albo jego przebudowy (art. 6 ust. 1 pkt. 4 ustawy o lasach).

W art. 12 ust. 1 i ust. 2 ustawy o lasach określono, że:

- w przypadku braku możliwości ustalenia sprawcy szkody w lasach, powstałej w wyniku oddziaływania gazów i pyłów przemysłowych oraz w przypadku pożarów lub innych klęsk żywiołowych spowodowanych czynnikami biotycznymi albo abiotycznymi, zagrażających trwałości lasów, koszty zagospodarowania i ochrony związane z odnowieniem lub przebudową drzewostanu finansowane są z budżetu państwa,
- decyzje w sprawie przyznania środków na pokrycie tych kosztów, w odniesieniu do lasów pozostających w zarządzie LP, wydaje minister właściwy do spraw środowiska, na wniosek Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

¹ Dz. U. z 2000 r. Nr 56, poz. 679 ze zm.

W rozdziale 4 ustawy o lasach zawarto regulacje prawne dotyczące planów urządzenia lasów, którymi określono m.in., że:

- plan urządzenia lasu sporządza się na okres 10 lat, z uwzględnieniem przyrodniczych i ekonomicznych warunków oraz celów i zasad gospodarki leśnej, a także sposobów ich realizacji, określonych dla każdego drzewostanu i urządzonego obiektu (art. 18 ust.1),
- w przypadkach uzasadnionych stanem lasu, a w szczególności wystąpienia szkód lub klęsk żywiołowych, plan urządzenia lasu może być opracowany na okresy krótsze (art. 18 ust. 3), przy czym skrócenie okresu wymaga zgody organu zatwierdzającego, tj. przez Ministra Środowiska (art. 22 ust. 1),
- zmiana planu urządzenia lasu w zakresie zwiększenia rozmiaru pozyskania drewna może nastąpić tylko w związku ze szkodą lub klęską żywiołową (art. 23 ust. 1 i ust. 2).

Szczegółowe zasady sporządzania planu urządzenia lasu i uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji lasu określono w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 grudnia 1998 r.².

Drewno pozyskane w lasach podlega cechowaniu (art. 14a ust.1 ustawy o lasach). Szczegółowe zaś zasady cechowania drewna, wzory urządzeń do cechowania i zasady ich stosowania oraz wzór dokumentu stwierdzającego legalność pozyskania drewna zostały określone w rozporządzeniu Ministra OŚ,ZN i L z dnia 24 lutego 1998 r.³ Zgodnie z tym rozporządzeniem cechowanie drewna dokonuje się po jego pozyskaniu przed wywozem z lasu, poprzez trwałe umieszczeniu na drewnie znaku graficznego, literowego lub cyfrowego oraz kolejnego numeru stosu drewna.

Organizację Lasów Państwowych oraz zadania określone dla Dyrektora Generalnego LP, dyrektora RDLP i nadleśniczym zawarto w rozdziale 6 ustawy o lasach – „Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe”. Stosownie do podanych tam przepisów:

- Lasy Państwowe jako państwowa jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej reprezentują Skarb Państwa w zakresie zarządzanego mienia (art. 32 ust. 1 ustawy o lasach), a w ich skład wchodzi Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, regionalne dyrekcje lasów państwowych, nadleśnictwa i inne jednostki organizacyjne (art. 32 ust. 2),
- do zadań dyrektora RDLP (art. 34) należy m.in.:
 - koordynowanie oraz nadzorowanie działalności nadleśniczych,

² Dz. U. z 1999 r. Nr 3, poz. 16

³ Dz. U. Nr 36, poz. 201 ze zm.

- organizowanie wspólnych przedsięwzięć nadzorowanych jednostek organizacyjnych w zakresie ochrony lasu i racjonalnej gospodarki leśnej,
- dysponowanie środkami finansowymi wydzielonymi na wyrównanie niedoborów środków w poszczególnych nadleśnictwach, wynikających ze zróżnicowanych warunków gospodarki leśnej,
- gospodarkę leśną w nadleśnictwie, na podstawie planu urządzenia lasu, prowadzi samodzielnie nadleśniczy, który m.in. (art.35):
 - reprezentuje Skarb Państwa w stosunkach cywilnoprawnych w zakresie swojego działania,
 - kieruje nadleśnictwem jako podstawową jednostką organizacyjną LP,
 - realizuje plan urządzenia lasu oraz wykonuje zabiegi zwalczające i ochronne w razie wystąpienia organizmów szkodliwych w stopniu zagrażającym trwałości lasu.

W rozdziale 8 ustawy o lasach – „Gospodarka finansowa w Lasach Państwowych” określono m.in., że Lasy Państwowe:

- pokrywają swoje wydatki z własnych dochodów i prowadzą gospodarkę leśną na zasadzie samodzielności finansowej (art. 50),
- corocznie sporządzają raport o stanie lasów oraz sprawozdanie finansowo-gospodarcze ze swojej działalności, przy czym rokiem obrachunkowym jest rok kalendarzowy (art. 51 i art. 52),
- mogą otrzymać dotacje celowe z budżetu państwa na zadania zlecone przez administrację rządową (art. 54), a w szczególności na zagospodarowanie i ochronę lasów w przypadku zagrożenia ich trwałości, o których mowa w art. 12 ust. 1 ustawy o lasach oraz na sporządzanie okresowych wielkoobszarowych inwentaryzacji stanu lasów i aktualizację stanu zasobów leśnych,
- tworzą fundusz leśny stanowiący formę gospodarowania środkami na cele wykazane w ustawie o lasach – środkami tymi dysponuje Dyrektor Generalny LP (art. 56 ust. 1 oraz ust. 2). Fundusz ten przeznaczają przede wszystkim dla nadleśnictw na wyrównanie niedoborów powstających przy realizacji zadań gospodarki leśnej, a także jego środki można przeznaczyć na wspólne przedsięwzięcia jednostek organizacyjnych LP w zakresie gospodarki leśnej oraz na prace związane z oceną i prognozowaniem stanu lasów i zasobów leśnych (art. 58).

Szczegółowe zasady gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe określone zostały w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994 r.⁴ Zgodnie z § 6 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia, podstawą gospodarki finansowej jednostek organizacyjnych LP są sporządzane przez nie plany finansowo-gospodarcze.

⁴ Dz. U. Nr 134, poz. 692

Nadleśniczy przedstawia dyrektorowi regionalnej dyrekcji informacje o działalności finansowo-gospodarczej nadleśnictwa, która zawiera dane o stanie zasobów, wynikach finansowych i wykonania zadań w zakresie gospodarki leśnej oraz wykorzystania dotacji celowych (§ 7 ust. 1 i 3 ww. rozporządzenia RM).

W okresie objętym kontrolą (lipiec 2002 –listopad 2003), stosownie do postanowień art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych⁵, Lasy Państwowe miały obowiązek stosowania przepisów tej ustawy tylko w przypadku, gdy ponad 50% zamówienia finansowane było ze środków publicznych.

W myśl postanowień art. 138 ust. 1, pkt. 4 oraz pkt. 12 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych⁶, osoby podejmujące decyzje w sprawie wydatków, w przypadku naruszenia zasady, formy i trybu postępowania, a także w przypadku niezgodnego z przeznaczeniem wykorzystania dotacji z budżetu lub funduszu celowego, odpowiadają za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.

3.1.2. Uwarunkowania

W dniu 4 lipca 2002 r. około południa nad lasami północno-wschodniej Polski, w części województw mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego i podlaskiego przeszedł huragan o niespotykanej dotychczas sile – ponad 12⁰ w skali Beauforta, a w porywach dochodzący nawet do 15⁰ tej skali.

Huragan trwał około 30 minut, a prędkość wiatru momentami przekraczała 170 km/h. Spowodował on największe od kilkudziesięciu lat wielkoobszarowe szkody w drzewostanach, przy czym sposoby gospodarowania lub ewentualne zaniedbania hodowlane nie miały wpływu na rozmiar i rodzaj tych szkód.

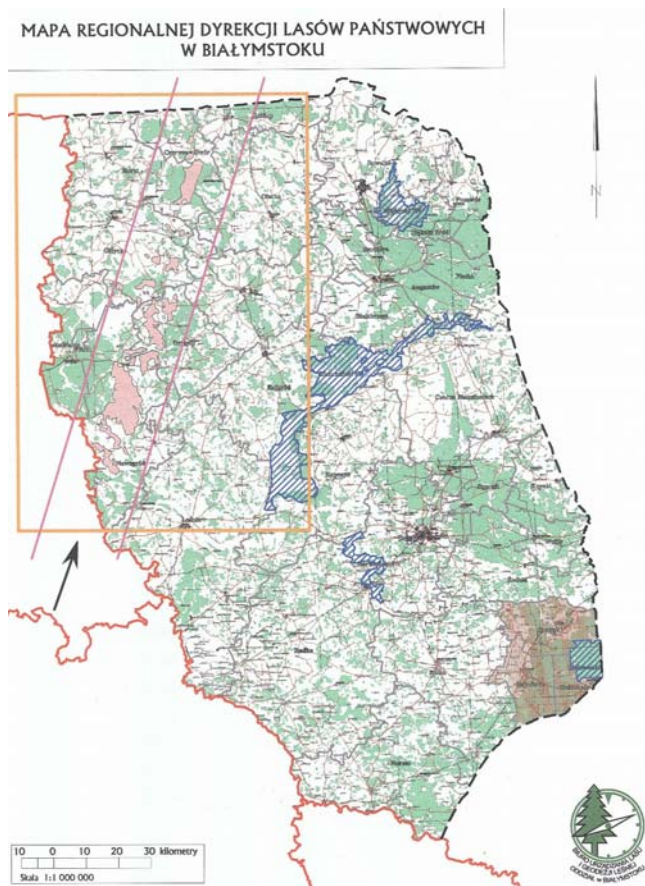
Szkody w drzewostanie skoncentrowały się w pasie o długości ok. 130 km i szerokości do 15 km, przy czym w największej skali złomy i wywroty wystąpiły na obszarach Puszczy Piskiej, a w mniejszym stopniu Kurpiowskiej, Boreckiej, Rominckiej i Augustowskiej.

Największe szkody „pohuraganowe” wystąpiły w nadleśnictwach nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku.

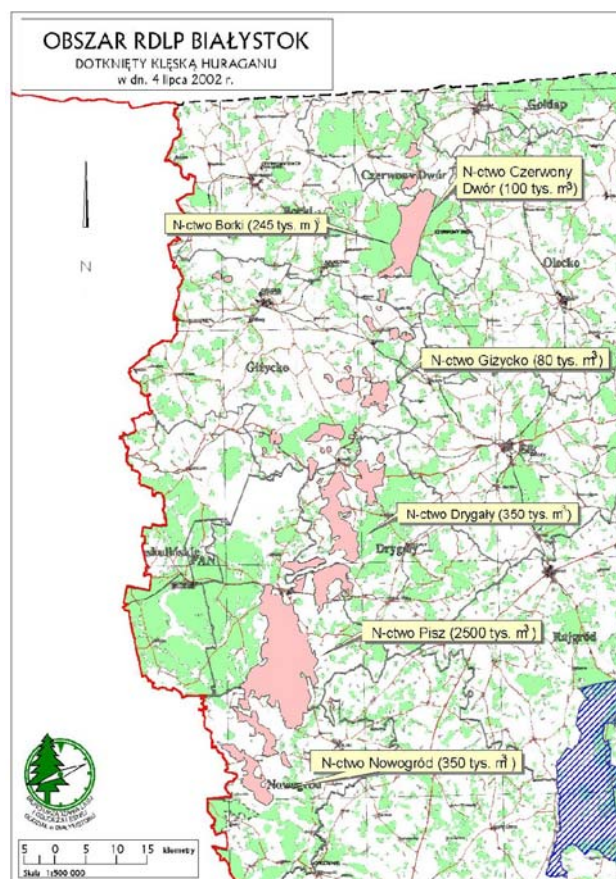
Trasę przejścia huraganu oraz obszary leśne uszkodzone huraganem na terenie nadzorowanym przez RDLP w Białymstoku przedstawiają poniższe ryciny.

⁵ Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664 ze zm.

⁶ Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148 ze zm.

Ryc. 1. Trasa przejścia huraganu – kierunek, długość i szerokość.

Ryc. 2. Uszkodzone przez huragan (zaznaczono różowym kolorem) obszary leśne

Źródło: ryciny wykonane przez RDLP w Białymstoku.

Poważne straty wystąpiły też w gospodarczych drzewostanach nasiennych, rezerwach przyrody i strefach ochronnych miejsc rozrodu i regularnego przebywania ptaków gatunków chronionych, a także w infrastrukturze turystycznej.

Szacunkowa masa uszkodzonych drzew była prawie 1,5 razy większa niż wynosiły roczne użytki przygodne w Lasach Państwowych oraz wielokrotnie przekraczała dotychczasowe roczne pozyskiwanie drewna w nadleśnictwach dotkniętych huraganem. Podkreślenia wymagają ogromne straty materialne, jakie spowodowały złamania i pęknięcia drzew w ich części najwartościowszej (odziomkowej). W konsekwencji drewno to nadawało się w większości na tzw. papierówkę lub tylko na odpady.

W ocenie Lasów Państwowych ogromne straty powstałe w wyniku huraganu w materii przyrodniczej będą likwidowane przez szereg kolejnych lat.

Szkody wyrządzone przez huragan obrazują m.in. poniższe zdjęcia wykonane przez RDLP w Białymstoku:

Obszary leśne dotknięte klęską huraganu stwarzały również poważne niebezpieczeństwo pożarów i szybkiego ich rozprzestrzeniania, zwłaszcza przy stosunkowo „suchym” lipcu i sierpniu 2002 r. I tak np. w sierpniu 2002 r. zagrożenie pożarowe osiągnęło najwyższy, tj. III stopień, co wynikało głównie ze spadku wilgotności ściółki do zaledwie 7% (np. wilgotność suchego siana wynosi ok. 15%).

Według wstępnych szacunków Lasów Państwowych koszty tylko uprzątnięcia lasów i zabezpieczenia ich przed pożarami określono na ok. 155 mln zł, a na posadzenie nowych drzewek w pierwszym okresie potrzeba ok. 20 mln zł.

W pierwszym okresie, na likwidację skutków huraganu Lasy Państwowe przeznaczały głównie własne środki z funduszu leśnego.

Wsparciem dla Lasów Państwowych w usuwaniu skutków huraganu były też dodatkowe środki finansowe, uzyskane z Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w formie pożyczki oraz dotacji z przeznaczeniem na zagospodarowanie obszarów leśnych zniszczonych przez huragan, poprawę zabezpieczenia przeciwpożarowego, zakupy specjalistycznego sprzętu i remonty dróg leśnych.

W związku z nasilonym ruchem samochodów ciężarowych wywożących pozyskane drewno z terenów pohuraganowych, uszkodzeniu uległo ok. 163 km dróg powiatowych w powiecie piskim, a koszt remontów i napraw oszacowano na ok. 64 mln zł⁷

3.2. Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Rozmiary szkód powstałych w wyniku huraganu

Pierwszego rozpoznania skutków huraganu skontrolowane nadleśnictwa dokonały we własnym zakresie bezpośrednio po jego ustąpieniu, korzystając także w tym celu z lotniczego rozpoznania. O wynikach rozpoznania, w tym o oszacowanych wstępnych szkodach w drzewostanie nadleśnictwa poinformowały nadzorujące RDLP w Białymstoku i Olsztynie.

Tereny leśne dotknięte huraganem wizytowali też 5 lipca 2002 r. przedstawiciele ww. RDLP, dokonując wspólnie z pracownikami nadleśnictw wstępnych szacunków strat w drzewostanie. Dyrektorzy RDLP informowali o wystąpieniu huraganu i jego wstępnych skutkach Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

Dalsze szacowanie skutków huraganu kontrolowane nadleśnictwa przeprowadzały w okresie do 10 dni od jego zaistnienia, określając, że np. w:

⁷ dane wg informacji uzyskanej w trybie art. 29 pkt. 2 lit. f ustawy o NIK w Starostwie Powiatowym w Pisz

- **Nadleśnictwie Pisz** (działa na obszarze Puszczy Piskiej) szkody w drzewostanach wystąpiły na terenie 18 leśnictw (spośród 33), a powierzchnia nimi dotknięta wahała się od 10% w 3 leśnictwach do 100% w 8 leśnictwach,
- **Nadleśnictwie Drygały** uszkodzenia w drzewostanie w różnym stopniu wystąpiły na terenie aż 23, spośród 24 leśnictw,
- **Nadleśnictwie Nowogród** – drzewostan został uszkodzony (w różnym stopniu) na terenie wszystkich 17 leśnictw, z czego w 5 z nich masę zniszczonych drzew oszacowano na 7 - 70 tys. m³.

Nadleśnictwa dotknięte huraganem prowadziły inwentaryzację rozmiarów strat „pohuraganowych” na bieżąco, uwzględniając przy tym postęp prac związanych z uprzątnięciem terenów ze złomów i wywrotów.

Z danych Lasów Państwowych wynika, że wg stanu na 30 czerwca 2003 r., huragan z lipca 2002 r. spowodował uszkodzenia w drzewostanie w różnym stopniu na terenie ogółem 16 nadleśnictw, w tym 11 nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku i 5 przez RDLP w Olsztynie⁸. Łączną powierzchnię z uszkodzonym drzewostanem określono na 45,4 tys. ha (20,6% ogółu powierzchni leśnej tych nadleśnictw), z czego 16,6 tys. ha zakwalifikowano do przebudowy, w tym ok. 4,1 tys. ha do odnowienia.

Z wymienionej ogólnej powierzchni uszkodzeń, 12 tys. ha (*całość w Nadleśnictwie Pisz*) dotyczyło terenów Puszczy Piskiej, co stanowiło 11% jej obszaru.

Szkody w gospodarczym drzewostanie nasiennym wystąpiły na terenie nadleśnictw Pisz, Drygały i Nowogród na powierzchni odpowiednio 580 ha, 120 ha i 80 ha.

Ogólną masę uszkodzonego drewna przewidzianą do pozyskania w ramach usuwania skutków huraganu, oszacowano na 4,1 mln m³, w tym ok. 2,5 mln m³ (61%) z drzew leżących i złomów.

Spośród 11 nadleśnictw nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku, największe straty wystąpiły na terenie 6 (*Pisz, Drygały, Nowogród, Borki, Czerwony Dwór i Giżycko*), w których powierzchnia uszkodzonych drzewostanów wahała się od 2 200 ha do 12 000 ha.

I tak m.in. w:

- **Nadleśnictwie Pisz** całkowitemu uszkodzeniu uległo 12 tys. ha lasów (35,1% ogółu gruntów leśnych Nadleśnictwa), zaś ogólną masę uszkodzonego drewna przewidzianą do pozyskania w ramach usuwania skutków huraganu, oszacowano na ok. 2,5 mln m³, w tym ok. 1,2 mln m³ z drzew leżących i złomów,

⁸ Zestawienie nadleśnictw dotkniętych huraganem z 4 lipca 2002 r., z uwzględnieniem rozmiaru szkód w poszczególnych nadleśnictwach stanowi załącznik nr 3 do informacji.

- **Nadleśnictwie Nowogród** - uszkodzeniu uległo 6,5 tys. ha lasów (40,6%), w tym na powierzchni 1,0 tys. ha całkowicie (przewidziano ją do przebudowy i odnowienia), a ogólną masę drewna do pozyskania oszacowano na 320 tys. m³, w tym 210 tys. m³ ze złomów i wywrotów oraz 110 tys. m³ z drzew pochylonych i z naderwanym systemem korzeniowym,
- **Nadleśnictwie Drygały** – drzewostan został uszkodzony na powierzchni 4,7 tys. ha (19,3%), w tym na ok. 1,3 tys. ha całkowicie, a masę drewna do pozyskania oszacowano na 510 tys. m³, z czego 421 tys. m³ z drzew leżących i złomów,
- **Nadleśnictwie Borki** – powierzchnia z uszkodzonym drzewostanem wyniosła 5,2 tys. ha (23%), z czego do przebudowy i odnowienia zakwalifikowano 0,7 tys. ha, a masę drewna określono na 350 tys. m³, w tym 294 tys. m³ dotyczyło złomów i wywrotów.

W pozostałych 5 nadleśnictwach nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku powierzchnia uszkodzeń była znacznie niższa, tj. w 3 z nich wahała się od 188 ha do 750 ha, zaś w 2 nadleśnictwach uszkodzenia miały charakter rozproszony. Łączną masę drewna „pohuraganowego” do pozyskania w tych nadleśnictwach oszacowano na 52,2 tys. m³, w tym 50,7 tys. m³ ze złomów i wywrotów.

Spośród 5 nadleśnictw nadzorowanych przez RDLP w Olsztynie, największe straty w drzewostanach wystąpiły na terenie nadleśnictw **Ostrołęka i Myszyniec**, w których uszkodzone zostały drzewa (w różnym stopniu) na łącznej powierzchni ok. 8,8 tys. ha, z czego 449 ha przewidziano do przebudowy i odnowienia. W pozostałych 3 nadleśnictwach uszkodzenia w drzewostanie miały charakter rozproszony. Ogólną masę uszkodzonego drewna do pozyskania w 5 nadleśnictwach, w ramach usuwania skutków huraganu oszacowano na 75 tys. m³, z tego 66,2 tys. m³ z drzew leżących i złomów.

W ocenie Lasów Państwowych szkody huraganowe spowodowały również:

- naruszenie ładu przestrzennego w drzewostanie,
- destabilizację odporności całych kompleksów leśnych i poszczególnych drzew na szkodliwe czynniki abiotyczne,
- uszkodzenia systemów korzeniowych w pozostających drzewostanach, czyniąc je szczególnie podatnymi na szkodliwe czynniki biotyczne (głównie szkodniki wtórne).

Ponadto, zdaniem LP gwałtowne usunięcie drzewostanów na tak znacznych powierzchniach, w pierwszych latach negatywnie wpłynie również na stosunki wodne w środowisku przyrodniczym.

W 2 skontrolowanych nadleśnictwach huragan spowodował też częściowe uszkodzenia budynków będących w ich zarządzie, przy czym nie zawsze były one ubezpieczone:

- *w Nadleśnictwie Nowogród uszkodzeniu uległa konstrukcja dachu wraz z jego pokryciem i okna w budynku mieszkalnym, a także dachy w 3 budynkach gospodarczych. Łączne straty z tego tytułu wyniosły 66 tys. zł i zostały pokryte ze własnych środków Nadleśnictwa, z uwagi na nie ubezpieczenie budynków od tego rodzaju zdarzeń,*
- *w Nadleśnictwie Drygały częściowemu uszkodzeniu uległy pokrycia dachów oraz okna w 7 budynkach, które zostały naprawione kosztem 4,1 tys. zł, z czego 3,7 tys. zł odzyskano z tytułu ubezpieczenia tych budynków.*

Ustalenia kontroli w RDLP w Białymstoku wykazały, że nie w pełni wyegzekwowała ona od nadleśnictw obowiązek informowania Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Olsztynie o szkodach wyrządzonych przez huragan w rezerwatach lub strefach ochrony ptaków. I tak, 3 z 6 nadleśnictw „klęskowych” zobowiązanych przez ww. organ do złożenia informacji do końca grudnia 2002 r. lub końca lutego 2003 r., złożyły je z kilkumiesięcznym opóźnieniem, tj. Nadleśnictwo Borki w dniu 22 maja 2003 r., Czerwony Bór – 6 czerwca 2003 r., a Giżycko – 2 lipca 2003 r. W przypadku nadleśnictw Borki, Drygały i Pisz, informacje były wprawdzie przekazywane w wyznaczonych terminach, jednak ograniczały się one tylko do określenia szkód w drzewostanach, bez podania szkód w stanowiskach ptaków w strefach ochronnych.

3.2.2. Organizacja działań w zakresie likwidacji skutków huraganu

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia podjęte niezwłocznie przez Lasy Państwowe działania organizacyjne zmierzające do likwidacji skutków huraganu. Oceną tę uzasadniają m.in. następujące ustalenia:

- W celu zapewnienia koordynacji działań związanych z procesem ewidencji, porządkowania i likwidacji skutków huraganu, w dniu 5 lipca 2002 r. w RDLP w Białymstoku powołano Regionalny Sztab Akcji, w skład którego weszli przedstawiciele RDLP oraz nadleśniczowie nadleśnictw dotkniętych w największym stopniu huraganem. Podobnie, w tym samym celu, w nadleśnictwach powołano sztaby (zespoły) akcji, które miały też m.in. współpracować z powiatowymi sztabami kryzysowymi. Np. *w Nadleśnictwie Pisz* do zadań powołanego w dniu 5 lipca 2002 r. Sztabu Akcji, obok koordynacji wszystkich działań związanych z likwidacją skutków huraganu, należała m.in. współpraca ze Sztabem Kryzysowym Powiatu Piskiego, gromadzenie bieżących informacji o postępie prac oraz dokonanie podziału terenu dotkniętego huraganem na rewiry robocze o powierzchni ok. 100-120 ha.

- Ze względu na ogromną masę drewna przewidzianą do pozyskania i zagospodarowania w ramach usuwania skutków huraganu, decyzją Generalnego Dyrektora LP wstrzymane zostało pozyskiwanie (za wyjątkiem koniecznych cięć sanitarnych) drewna w kilku regionach Polski oraz w nadleśnictwach nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku (decyzją dyrektora RDLP). Dyrektor RDLP w Olsztynie polecił natomiast w nadzorowanych nadleśnictwach ograniczenie pozyskania drewna iglastego. Również w nadleśnictwach dotkniętych huraganem, nadleśniczowie wstrzymali planowe pozyskiwanie drewna oraz wykonywanie innych prac leśnych, za wyjątkiem cięć sanitarnych, a także wprowadzili korekty w planach finansowo-gospodarczych na 2002 r., zwiększając pozyskanie drewna (np. w *Nadleśnictwie Pisz* o 462%, a w *Nadleśnictwie Drygały* o 208%) oraz wartość jego sprzedaży (w ww. nadleśnictwach odpowiednio o 44 804,6 tys. zł i 14 559,6 tys. zł).
- Z powodu zaistniałego zagrożenia dla życia ludzkiego oraz zagrożenia pożarowego, nadleśniczowie wprowadzili zakazy wstępu na tereny leśne najbardziej dotknięte huraganem. Celem zwiększenia bezpieczeństwa pożarowego, w połowie lipca 2002 r. RDLP w Białymstoku przy pomocy Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w wyborze firm usługowych oraz wspólnie z Nadleśnictwami Pisz, Drygały i Nowogród zorganizowała też patrolowanie lotnicze terenów pohuraganowych z dwóch leśnych baz lotniczych, w tym na jednym (Rostki) za zgodą wojska. Ponadto, Generalny Dyrektor LP wystąpił do Szefa Obrony Cywilnej Kraju o wspólną koordynację działań i wyposażenie jednostek straży pożarnych w dodatkowy sprzęt gaśniczy, do Komendanta Głównego Policji o pomoc w egzekwowaniu przepisów przeciwpożarowych i wzmożenie kontroli pojazdów z drewnem) oraz do Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego o udostępnienie ciężkiego wojskowego sprzętu w przypadku wystąpienia pożaru.
Nadleśnictwa, w których w największym stopniu wystąpiły szkody wyrządzone przez huragan, opracowały i uzgodniły z komendami powiatowymi Państwowej Straży Pożarnej „Plany ewakuacji na wypadek wystąpienia pożaru”, zawierające m.in. opisy i mapy dróg ewakuacyjnych. Efektem wspólnie zorganizowanych i prowadzonych działań przeciwpożarowych, było wystąpienie w 2002 r. tylko 9 niewielkich i szybko ugaszonych pożarów, a w I półroczu 2003 r. 29 miejsc pożarów na łącznej powierzchni 37,4 ha.
- W pierwszych dniach po ustąpieniu huraganu, w nadleśnictwach nim dotkniętych, przy udziale m.in. przedstawicieli RDLP, dokonano zbilansowania będących w dyspozycji tych nadleśnictw sił i środków technicznych koniecznych do usuwania skutków huraganu oraz określono niezbędną pomoc z zewnątrz w tym zakresie.
- W nadleśnictwach „klęskowych”, z udziałem RDLP podjęte zostały niezwłocznie prace przygotowawcze, w celu zorganizowania szybkiego i skutecznego usuwania skutków

huraganu. Ustalono zostały zwłaszcza zasady prowadzenia prac porządkowych, z uwzględnieniem istniejącego zagrożenia pożarowego, warunków bhp, zagrożeń biotycznych i potrzeby odzyskania jak największej ilości wartościowego jeszcze drewna. W ramach tych działań przewidziano podzielenie obszaru pohuraganowego na działki od 50 do 200 ha, na których miały prowadzić prace zakłady usług leśnych z wszystkich pozostałych nadleśnictw (nie dotkniętych huraganem) z terenu RDLP w Białymstoku, Olsztyna i częściowo w Warszawie. Dla zapewnienia bezpieczeństwa prowadzonych prac porządkowych i ich właściwej organizacji oraz pomocy przy odbiorze drewna, na tereny dotknięte huraganem oddelegowano też leśniczych i podleśniczych z innych jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych oraz specjalistów ds. gospodarki drewnem z RDLP.

- W celu ochrony mienia przed kradzieżą, 3 skontrolowane Nadleśnictwa (**Drygały, Pisz i Nowogród**), opracowały „plany działań ochronnych”, w których określono m.in. zasady prowadzenia patroli zagrożonych terenów pod względem nielegalnego pozyskiwania drewna, ochrony mienia oraz zasady współpracy ze strażą leśną z innych nadleśnictw, a także z policją. W 6 nadleśnictwach nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku (**Pisz, Drygały, Nowogród, Borki, Giżycko i Czerwony Dwór**) w zakresie ochrony mienia przed kradzieżą, w okresie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r., służby tych nadleśnictw przeprowadziły samodzielnie 527 akcji oraz 164 wspólnych ze strażą leśną sąsiednich nadleśnictw i 182 z policją. W wyniku tych akcji wszczęto 21 spraw karnych, udzielono 126 mandatów i 171 pouczeń oraz ujawniono w 5 nadleśnictwach kradzież 126 m³ drewna o wartości 8,7 tys. zł. Np. w **Nadleśnictwie Pisz** w okresie od czasu wystąpienia huraganu do końca czerwca 2003 r. odnotowano 1 przypadek kradzieży 62 m³ drewna o wartości 3,1 tys. zł, a w **Nadleśnictwie Drygały** 21 m³ drewna o wartości 1,2 tys. zł i wszczęto 5 spraw karnych. W **Nadleśnictwie Nowogród** nie odnotowano przypadków kradzieży drewna, nałożono natomiast 42 mandaty karne (18 przez straż leśną i 24 przez policję) na łączną kwotę 3,4 tys. zł za naruszenie zakazu wjazdu do lasu.
- W organizacji sprzedaży drewna pohuraganowego istotna była pomoc Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych oraz skontrolowanych RDLP, która polegała m.in. na prowadzeniu negocjacji z odbiorcami oraz koordynowaniu dostaw do odbiorców krajowych i regionalnych.

Podkreślenia wymaga, że w działaniach dotyczących organizacji prac związanych z usuwaniem skutków huraganu uczestniczyli także przedstawiciele samorządowych władz lokalnych (Powiatowe Sztaby Kryzysowe), policja, straż oraz wojsko.

M.in. w wyniku wystąpienia Dyrektora Generalnego LP do dowódcy wojsk lądowych, udostępniono pracownikom zatrudnionym przy usuwaniu skutków huraganu 1 000 miejsc noclegowych w wojskowej bazie szkoleniowej ośrodka Bemowo Piskie.

3.2.3. Realizacja prac związanych z usuwaniem skutków huraganu

3.2.3.1. Pierwsze prace po ustąpieniu huraganu

Niezwłocznie po ustąpieniu huraganu, podjęte w nadleśnictwach „klęskowych” prace związane były głównie z konieczności udrożnienia dróg, przywrócenia łączności oraz zminimalizowania zagrożeń życia ludzkiego, poprzez usunięcie drzew nadłamanych i „zawieszonych” zwłaszcza w rejonie dróg i ośrodków wypoczynkowych.

Kontrolowane nadleśnictwa zorganizowały, m.in. we współpracy z pracownikami ZUL kilkunastoosobowe grupy do usunięcia z głównych szlaków komunikacyjnych złomów i wywrotów. W ciągu 3 dni odblokowano wszystkie główne drogi leśne, zaś pozostałe drogi, niezbędne do wywozu drewna, uprzątnięto do końca lipca 2002 r.

W odblokowaniu dróg (w tym publicznych) oraz przywracaniu łączności uczestniczyły też m.in. jednostki Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej oraz powiatowe zarządy dróg. Np. na terenie **Nadleśnictwa Pisz**, uwzględniając wszystkich uczestników, w pracach tych zaangażowanych było łącznie ok. 550 osób.

W okresie tygodnia od zaistniałego huraganu, w skontrolowanych nadleśnictwach uprzątnięto drogi pożarowe i dojazdy do punktów czerpania wody z zalegających złomów i wywrotów. Prace te w największym zakresie wystąpiły w **Nadleśnictwie Pisz**, w którym obok konserwacji istniejących pasów przeciwpożarowych o łącznej powierzchni 430,7 ha, wykonano również nowe pasy przeciwpożarowe (63,8 km w okresie do końca 2002 r. oraz 70,4 km w I półroczu 2003 r.).

3.2.3.2. Prace związane bezpośrednio z likwidacją skutków huraganu i ich efekty

Przy usuwaniu skutków huraganu na terenie 11 nadleśnictw nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku, z zewnętrznej pomocy osobowej i rzeczowej korzystały głównie 3 nadleśnictwa, tj. **Pisz, Drygały i Nowogród**.

Pozostałych 8 nadleśnictw z RDLP w Białymstoku oraz 5 nadleśnictw z RDLP w Olsztynie prowadziło prace porządkowe we własnym zakresie.

W nadleśnictwach „klęskowych” nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku największe natężenie prac dotyczących usuwania skutków huraganu miało miejsce w sierpniu-wrześniu 2002 r. Pracowało wówczas odpowiednio 3,5 tys. i 3,7 tys. osób, 985 ciągników zrywkowych oraz 4 i 7 harwesterów.

Najwięcej osób i sprzętu pracowało przy usuwaniu skutków huraganu w Puszczy Piskiej, tj. na terenie działania **Nadleśnictwa Pisz**. W okresie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r., w wyznaczonych rewirach roboczych pracowało średnio ok. 1,2 tys. osób miesięcznie (1,5

tys. w II półroczu 2002 r. i 0,6 tys. w I półroczu 2003 r.), w tym 0,2 tys. z innych jednostek organizacyjnych LP (m.in. z 27 nadleśnictw z terenu RDLP Białystok, Olsztyn i Warszawa) oraz 1,0 tys. pracowników zakładów usług leśnych. Najwięcej, tj. 2,3 tys. osób zaangażowanych było w sierpniu 2002 r. Do prac tych używano również średniomiesięcznie 256 ciągników zrywkowych (dziennie od 51 do 605), 5 rębaków (od 1 do 14) oraz od 1 do 6 harwesterów.

Właściwa organizacja oraz sprawny przebieg prac związanych z usuwaniem skutków huraganu, w okresie do 30 czerwca 2003 r. umożliwiły „kłęskowym” nadleśnictwom⁹:

- uprzątnięcie złomów, wywrotów i drzew pochylonych z 39,9 tys. ha (88% uszkodzonej powierzchni leśnej), z czego 31,1 tys. ha w nadleśnictwach RDLP Białystok (85% ustalonego areału szkód) oraz 8,8 tys. ha w nadleśnictwach RDLP Olsztyn (100%),
- pozyskanie ogółem 2 384,7 tys. m³ grubizny, z tego najwięcej w **Nadleśnictwach Pisz**, tj. 1 083,7 tys. m³ (45,4%), **Drygały** – 420,5 tys. m³ (17,6%), **Borki** – 260,0 tys. m³ (10,9%) oraz **Nowogród** – 217,3 tys. m³ (9,1%).

Nadmienić przy tym należy, że w przypadku **Nadleśnictwa Pisz** wielkość pozyskanego drewna była aż ponad siedmiokrotnie wyższa od średniorocznych etatów cięć w ostatnich 3 latach przed huraganem, w **Nadleśnictwie Drygały** oraz **Nowogród** – ponad trzykrotnie.

Na pozytywną ocenę zasługuje przy tym fakt, że do końca czerwca 2003 r. we wszystkich nadleśnictwach dotkniętych huraganem usunięto złomy i wywroty z całego terenu ustalonego do uprzątnięcia, na którym wystąpiły szkody wielkoobszarowe.

Prace w tym zakresie, w największym stopniu wykonane zostały w II półroczu 2002 r., m.in. w:

- **Nadleśnictwie Pisz** na powierzchni 7,5 tys. ha, co stanowiło 83% jej ogółu,
- **Nadleśnictwie Drygały** – 2,9 tys. ha (61%),
- **Nadleśnictwie Nowogród** – 3,3 tys. ha (60%).

Według stanu na 30 czerwca 2003 r. pozostała do uprzątnięcia powierzchnia ok. 5 tys. ha, z czego 2,6 tys. ha na terenie Puszczy Piskiej (**Nadleśnictwo Pisz**) dotyczyła drzewostanu pochylonego i z naderwanym systemem korzeniowym. Drzewostan ten, oszacowany na ok. 1 641 tys. m³ przewidziano usuwać sukcesywnie w okresie późniejszym, w ramach ustaleń zawartych w opracowywanych nowych planach urządzenia lasu.

⁹ Zestawienie danych dotyczących zakresu i stopnia wykonania prac związanych z usuwaniem skutków klęski huraganu w poszczególnych nadleśnictwach stanowi załącznik nr 4 do informacji

Prac porządkowych nie prowadzono też w **Nadleśnictwie Pisz** na powierzchni 445 ha, która zgodnie z decyzją Ministra Środowiska z 10 czerwca 2003 r. została uznana jako las ochronny.

Fragment uszkodzonego huraganem obszaru Puszczy Piskiej z pochylonym drzewostanem przedstawia poniższe zdjęcie wykonane przez RDLP w Białymstoku:

3.2.3.3. *Odnowienia terenów „pohuraganowych”.*

Równoległe z pracami porządkowymi, w nadleśnictwach dotkniętych huraganem prowadzono roboty przygotowawcze do odnowień uprzątniętych terenów leśnych. W okresie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r. w 9 nadleśnictwach (7 w RDLP Białystok i 2 w RDLP Olsztyn) najbardziej dotkniętych huraganem wykonano na powierzchni 478 ha przygotowania gleby pod odnowienia¹⁰, w tym najwięcej w Nadleśnictwach: **Czerwony Dwór** (113 ha), **Giżycko** (82 ha), **Drygały** (77 ha) i **Pisz** (75 ha).

Wiosną 2003 r. w omawianych nadleśnictwach wykonano odnowienia na łącznej powierzchni 533 ha, co stanowiło 13,2% planowanej powierzchni do odnowień.

Najwyższy odsetek wykonanego odnowienia w stosunku do powierzchni przewidzianej do tego zabiegu wystąpił w Nadleśnictwach: **Ostrołęka** (100%), **Gołdap** (71,7%), **Czerwony**

¹⁰ Zestawienie danych dotyczących odnowień w nadleśnictwach stanowi załącznik nr 5 do informacji

Dwór (60,4%) oraz **Giżycko** (47,0%), tj. w tych, gdzie wystąpiły tylko w niewielkim stopniu uszkodzenia wielkopowierzchniowe. W 3 nadleśnictwach, w których huragan wyrządził największe szkody, odsetek wykonanego planu odnowień wahał się od 2,8% w **Nadleśnictwie Nowogród** do 9,7% w **Nadleśnictwie Drygały**.

Zrealizowane w **Nadleśnictwie Pisz** odnowienia fragmentu obszaru Puszczy Piskiej przedstawia poniższe zdjęcie wykonane przez RDLP w Białymstoku.

W celu należytego zagospodarowania terenów dotkniętych huraganem, RDLP w Białymstoku, we współpracy z Generalną Dyрекcją Lasów Państwowych, opracowała „Strategię zagospodarowania hodowlano-ochronnego terenów pohuraganowych z dnia 4 lipca 2002 r. w Nadleśnictwach: Borki, Pisz, Drygały, Nowogród, Czerwony Dwór i Giżycko”, zatwierdzoną przez dyrektora RDLP do stosowania z dnia 13 lutego 2003 r. W dokumencie tym założono m.in. przywrócenie lasu na zniszczonych terenach poprzez odnowienia, po uprzednim uprzątnięciu złomów i wywrotów, zwalczaniu szkodników oraz wyeliminowaniu zagrożenia pożarowego. Na lata 2004-2005 zaplanowano wykonanie odnowienia w tych nadleśnictwach na łącznej powierzchni 3 460 ha, w tym 1 790 ha w 2004 r. oraz 1 670 ha w 2005 r.

Powołane przez dyrektora RDLP w Białymstoku zespoły zadaniowe opracowały w tym celu 304 plany odnowień terenów zniszczonych przez huragan.

3.2.3.4. *Inne prace związane z usuwaniem skutków huraganu.*

W ramach prac związanych z usuwaniem skutków huraganu, skontrolowane nadleśnictwa prowadziły m.in. bieżące remonty dróg leśnych, niezbędnych do wywozu znacznej ilości drewna pozyskanego z terenów dotkniętych huraganem.

W okresie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r. w 4 nadleśnictwach (**Pisz, Drygały, Nowogród i Myszyniec**) wykonano remonty takich dróg na odcinkach o łącznej długości 277,3 km, w tym m.in. w Nadleśnictwie Pisz 177,7 km kosztem 912,7 tys. zł, a w Nadleśnictwie Drygały 50,4 km za 1.569,7 tys. zł.

W dwóch nadleśnictwach kontrola wykazała uchybienia i nieprawidłowości przy realizacji zleconych remontów dróg leśnych.

I tak, w **Nadleśnictwie Pisz**:

- We wszystkich 4 umowach zawartych z wykonawcami remontów dróg leśnych nie podano konkretnej lokalizacji dróg objętych tymi robotami, określając w nich tylko jednostkowe stawki cen za poszczególne rodzaje prac, co w ocenie NIK nie tylko utrudniało, ale wręcz uniemożliwiało rzetelny odbiór robót.
- W 4 protokołach odbioru robót wykonanych w kwietniu-listopadzie 2002 r., na podstawie których zapłacono wykonawcy 113,7 tys. zł (w tym 106,7 tys. zł za prace wykonane po huraganie), nie określono w ogóle wykonanego zakresu rzeczowego, lokalizacji robót oraz daty ich odbioru. W pozostałych 15 protokołach odbioru robót o wartości 806,0 tys. zł, wykonanych w listopadzie 2002 r.-czerwcu 2003 r., dane dotyczące rozmiaru rzeczowego wyremontowanych dróg oraz ich lokalizacji były nie zawsze rzetelne. Przeprowadzone w toku kontroli oględziny odebranych 13 protokołami i wskazanych przez Nadleśnictwo odcinków wyremontowanych dróg, wykazały bowiem, że ich długość wyniosła faktycznie 7,7 km, podczas gdy według tych protokołów powinna wynosić 10,2 km. Specjalista ds. budownictwa odpowiedzialny w Nadleśnictwie za sprawy związane z remontami, wyjaśnił te rozbieżności „*błędym odebraniem remontowanego całego odcinka drogi, zamiast naprawianych miejscowych uszkodzeń nawierzchni oraz niedokładnym opisaniem lokalizacji wykonanych robót w poszczególnych oddziałach*”.
- Pracownicy Nadleśnictwa nierzetelnie sprawdzali prawidłowości danych, wykazywanych przez wykonawców remontów dróg w kartach pracy środków transportu, które stanowiły podstawę do wyliczenia ogólnych kwot zapłaty za wykonane roboty. Karty te, zawierające takie dane jak m.in. miejsce poboru i ilość dowożonego kruszywa oraz przebytą trasę przewozu, były wprowadzane każdorazowo

potwierdzone przez leśniczych, jednak nie zawsze potrafili oni wskazać miejsca poboru kruszywa oraz nie sprawdzali odległości dowozu wskazanej przez wykonawcę. Ustalono przy tym, że na niektórych z tych kart leśniczowie jednym podpisem potwierdzali dane dotyczące ilości kursów odbytych nawet w ciągu kilku dni.

- W sposób niegospodarny wydatkowano środki własne i pochodzące z dotacji WFOŚ i GW w ramach umowy zawartej w trybie z wolnej ręki w dniu 4 listopada 2002 r. z firmą „W” na wykonanie remontów dróg do końca 2002 r. W umowie tej określono ceny jednostkowe netto (bez VAT) za niektóre rodzaje prac, wyższe o 4,2 – 6,7% od cen oferowanych przez tę firmę w ogłoszonym w dniu 7 października 2002 r. przetargu nieograniczonym, który został jeszcze tego samego dnia unieważniony przez Nadleśniczego. Podkreślenia wymaga, że w przypadku omawianego przetargu, obok oferty firmy „W”, ofertę złożyła też inna firma, a komisja przetargowa w dniu 7 października 2002 r., tj. dniu ogłoszenia przetargu (przed ustalonym terminem złożenia ofert) dokonała otwarcia ofert oraz stwierdziła ich prawidłowość, wnioskując jednocześnie do Nadleśniczego o unieważnienie przetargu ze względu na brak określenia przez Nadleśnictwo przedmiotu zamówienia w specyfikacji istotnych warunków zamówienia.

Na fakt zawarcia przez Nadleśnictwo niekorzystnej umowy z firmą „W” oraz powiązań rodzinnych głównej księgowej Nadleśnictwa z jej właścicielem (jest on jej zięciem) wskazała też kontrola przeprowadzona przez RDLP w Białymstoku w dniu 5 grudnia 2002 r. Efektem tej kontroli było obniżenie z dniem 6 grudnia 2002 r. tej firmie stawek cen, w tym m.in. za: jedną tonę żwiru z 3,20 zł do 2,39 zł (o 25,3%), transport z 2,50 zł/km do 2,39 zł/km (o 4,6%), pracę równiarki z 62,50 zł/h do 59,50 zł/h (o 4,8%), a za rozładunek żużla i wykonanie remontu nawierzchni na drodze z 4,00 zł do 3,00 zł za 1 tonę (o 25%). Za wykonane roboty remontowe w ramach umowy z firmą „W” Nadleśnictwo zapłaciło 153 tys. zł, z czego 117,2 tys. zł (76,6%) stanowiły środki funduszy ochrony środowiska.

W *Nadleśnictwie Drygały* kontrola ujawniła natomiast wybudowanie w kwietniu 2003 r. na terenie Leśnictwa Wilczy Las nowej drogi z pospółki o długości 123 m i szerokości 6 m, co spowodowało przesunięcie koryta rzeki Święcek o 50 m. W nowym korycie rzeki **kosztem 24,5 tys. zł** wykonano bród o szerokości 13 m z drewnianymi przyczółkami. Roboty te wykonano nielegalnie, tj. bez pozwolenia wodnoprawnego, wymaganego ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne¹¹. Budowla spiętrzyła rzekę na wysokość 1,20 m, powodując rozlewiska z lustrem wody na powierzchni kilkudziesięciu hektarów.

¹¹ Dz. U. Nr 115, poz. 1229 ze zm.

Pozwolenie wodnoprawne Nadleśnictwo otrzymało dopiero w dniu 20 października 2003 r. (w toku kontroli NIK), tj. po upływie blisko 6 miesięcy od zakończenia budowy.

Do remontów dróg leśnych używano w Nadleśnictwie głównie kruszywa naturalnego pozyskiwanego z terenów będących w jego zarządzie.

W okresie sierpień 2002 r. – kwiecień 2003 r. z 4 miejsc położonych na terenie 3 leśnictw wydobyto i użyto do remontu dróg łącznie 52,6 tys. m³ kopalin, w tym 36,7 tys. m³ ze złoża „NITKI” w Leśnictwie Monety.

3.2.4. Ilość i wartość sprzedaży drewna pochodzącego z terenów dotkniętych huraganem oraz prawidłowość jego zagospodarowania

Na pozytywną ocenę zasługuje wysoki stopień zagospodarowania drewna pozyskanego w ramach usuwania skutków huraganu, co zapobiegło niebezpieczeństwu katastrofy ekologicznej oraz uchroniło znaczny majątek Skarbu Państwa przed utratą. W okresie do 30 czerwca 2003 r. nadleśnictwa dotknięte huraganem sprzedały łącznie 2 177,04 tys. m³ tego drewna, z czego 1 061,0 tys. m³ w II półroczu 2002 r. (49%) i 1 116,04 tys. m³ w I półroczu 2003 r. (51%). Wielkość sprzedaży drewna stanowiła 91,3 % ilości pozyskanej.

Najwięcej drewna sprzedano w nadleśnictwach:

- *Pisz – ogółem 1 024,9 tys. m³, co stanowiło 94,6% ilości pozyskanej w tym nadleśnictwie oraz 47,1% sprzedaży ogółem,*
- *Drygały – 416,4 tys. m³, tj. odpowiednio 99% i 19,1%,*
- *Borki – 260,0 tys. m³, co stanowiło 100% i 11,9%,*
- *Nadleśnictwie Nowogród – 216,2 tys. m³, tj. 99,5% oraz 9,9%.*

Przy sprzedaży drewna przestrzegano na ogół obowiązujących zasad, zatwierdzonych przez dyrektorów RDLP oraz wprowadzonych stosownymi zarządzeniami i decyzjami nadleśniczych w sprawie cen poszczególnych asortymentów oraz stosowanych upustów cenowych.

Zastosowanie upustów, głównie z tytułu obniżonej jakości drewna oraz zwiększonych kosztów jego wywozu, miało na celu pozyskanie nowych odbiorców. W rezultacie, w II półroczu 2002 r. RDLP w Białymstoku pozyskała ok. 160 nowych odbiorców drewna.

O znacznej skali udzielonych odbiorcom upustów świadczy fakt, że w II półroczu 2002 r. ich wysokość wyniosła 5 033,7 tys. zł, co stanowiło 3,1% wartości sprzedaży, a w I półroczu 2003 r. wyniosły one 3 964,9 tys. zł (2,5% wartości sprzedaży).

Dla porównania, w okresie przedhuraganowym (I półrocze 2002 r.) upusty cenowe stanowiły zaledwie 219,5 tys. zł, tj. 0,2% wartości sprzedaży.

Ustalenia kontroli wykazały, że w dwóch skontrolowanych nadleśnictwach nie zawsze jednak przestrzegane były ustalone w zarządzeniach i decyzjach nadleśniczych warunki udzielania upustów cenowych, co stanowiło potencjalny obszar korupcyjny:

- *w Nadleśnictwie Pisz dotyczyło to upustów w wysokości 3% z tytułu dokonania przedpłat lub wpłaty w dniu zakupu. Analiza sprzedaży 7 odbiorcom drewna o łącznej wartości 25 542,1 tys. zł wykazała bowiem, że 4 odbiorcom sprzedano drewno o wartości 593,3 tys. zł z zastosowaniem tej stawki upustu, tj. **kwoty w wysokości 18,4 tys. zł**, mimo że nabywcy ci nie dokonali wymaganych decyzjami nadleśniczego przedpłat. Przypadki sprzedaży drewna nabywcom z nieuprawnionym zastosowaniem opustów cenowych, wykazały również kontrole wewnętrzne przeprowadzone w tym nadleśnictwie w październiku 2002 r. i maju 2003 r., w wyniku których zalecono wstrzymanie wydawania drewna nabywcom, z którymi zawarto umowy „na przedpłaty” i wezwanie ich do natychmiastowego uregulowania zobowiązań wobec nadleśnictwa,*
- *w Nadleśnictwie Drygały ujawnione przypadki dotyczyły nieprawidłowego stosowania stawek upustów za odległości wywozowe, liczone jako odległości komunikacyjne między siedzibami nadleśnictwa i odbiorców. Badania kontrolne przeprowadzone na próbie 25 odbiorców wykazały, że w odniesieniu do 22 odbiorców, którym sprzedano drewno za kwotę 2 467,7 tys. zł, zastosowano upusty w stawkach wyższych od ustalonych wcześniej przez nadleśniczego stosownymi zarządzeniami dla poszczególnych odległości wywozowych. Spowodowało to zmniejszenie o **80,3 tys. zł** wpływów do nadleśnictwa. Według wyjaśnień Nadleśniczego wynikało to z faktu, iż w „gorącym” okresie likwidacji skutków huraganu nadleśnictwo nie było w stanie pomierzyć odległości do nowych odbiorców, przy czym ważne było jak najszybsze sprzedanie pozyskanego drewna, celem uniknięcia jego deprecjacji.*

Wartość sprzedaży drewna pozyskanego z terenów dotkniętych huraganem wyniosła ogółem 198 354,5 tys. zł, z tego:

- 116 229,4 tys. zł (58,6%) w okresie lipiec-grudzień 2002 r.,
- 82 125,1 tys. zł (41,4%) w I półroczu 2003 r.

Średnia cena sprzedaży 1 m³ wyniosła 91,11 zł, w tym 109,50 zł za drewno sprzedane w II półroczu 2002 r. i 73,60 zł za sprzedane w I półroczu 2003 r. Wyższa średnia cena sprzedaży w II półroczu 2002 r. wynikała z faktu, iż w pierwszej kolejności, zgodnie z zaleceniami RDLP, pozyskiwano i sprzedawano drewna wielkowymiarowe najwyższej jakości.

Zbiorcze zestawienie ilości pozyskanego drewna z terenów dotkniętych huraganem oraz ilości i wartości jego sprzedaży w nadleśnictwach nadzorowanych przez RDLP w Białymstoku i w Olsztynie przedstawiono w tabeli na stronie 31.

Lp.	Wyszczególnienie	Wielkość pozyskanego drewna [tys. m ³]	Wielkość sprzedanego drewna [tys. m ³]	% sprzedanego drewna (4:3)	Wartość sprzedaży [tys. zł]
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.	Nadleśnictwa RDLP w Białymstoku	2 313,00	2 105,57	91,00	191 721,50
2.	Nadleśnictwa RDLP w Olsztynie	71,70	71,70	100,00	6 633,00
OGÓŁEM		2 384,70	2 177,04	91,30	198 354,50

Znaczna ilość i wartość drewna sprzedanego w tak krótkim okresie, miała również wpływ na wysoki poziom należności przeterminowanych, zwłaszcza w nadleśnictwach, które sprzedały największe jego ilości (*Pisz i Drygały*).

W *Nadleśnictwie Pisz* wysoki poziom tych należności wynikał również z braku lub niewystarczających działań w zakresie ich windykacji. Według stanu na 25 czerwca 2003 r. należności przeterminowane w tym nadleśnictwie wyniosły **6 766,8 tys. zł**, z czego aż 3 432,2 tys. zł (51%) przypadało na należności z opóźnieniami wynoszącymi od 61 dni do ponad 180 dni. Nie zawsze naliczano przy tym odsetki od tych należności. Na wysoki stan należności przeterminowanych oraz brak naliczania odsetek zwracała również uwagę RDLP w Białymstoku, podczas kontroli przeprowadzonych w Nadleśnictwie w październiku 2002 r. oraz maju 2003 r.

Dopiero w toku kontroli, na wniosek NIK Nadleśnictwo podjęło działania windykacyjne wobec dłużników oraz naliczyło odsetki **w kwocie 279,2 tys. zł**, w wyniku których do dnia 13 sierpnia 2003 r. odzyskano łącznie **3 721,5 tys. zł**, w tym **3 586,7 tys. zł należności przeterminowanych i 134,8 tys. zł odsetek**.

W *Nadleśnictwie Drygały*, mimo podejmowanych działań windykacyjnych, należności przeterminowane z tytułu sprzedaży drewna wyniosły, według stanu na 30 czerwca 2003 r., łącznie 4 852,7 tys. zł. Należy jednak zaznaczyć, że najwyższy udział w tej kwocie (65%) przypadał na jednostkę organizacyjną Lasów Państwowych, tj. Zakład Transportu i Spedycji Lasów w Giżycku, któremu sprzedano drewno, m.in. również w celu jego zmagazynowania i okresowego zabezpieczenia w swoich składnicach. Zakład ten, zgodnie z zawartą umową, w miarę sprzedaży tego drewna miał dokonywać sukcesywnie spłaty zobowiązań wobec Nadleśnictwa.

Kontrola w RDLP Białystok wykazała, że w związku z wysokim poziomem zaległych należności z tytułu sprzedaży drewna, od grudnia 2002 r. zintensyfikowała ona ich windykację. Działania te podjęto zwłaszcza wobec regionalnych odbiorców drewna, których zaległości utrzymywały się na poziomie od 100 tys. zł do około 3 000 tys. zł. W

rezultacie tych działań, stan zaległości z tytułu sprzedaży drewna przez nadleśnictwa nadzorowane przez RDLP zmniejszył się z 21 059,9 tys. zł (13% wartości sprzedaży w II półroczu 2002 r.) na koniec 2002 r. do 16 931,9 tys. zł (10,8%) na koniec czerwca 2003 r, tj. o ok. 20%.

3.2.5. Wysokość i źródła środków finansowych na likwidację skutków huraganu oraz prawidłowość ich wykorzystania

W początkowym okresie usuwania skutków huraganu funkcję stabilizatora sytuacji odgrywały środki z funduszu leśnego w kwocie 5 500, tys. zł przekazane RDLP w Białymstoku przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych.

Nadleśnictwa dotknięte huraganem, na likwidację jego skutków w okresie do końca 2002 r. wydatkowały z własnych środków ogółem 59 100,0 tys. zł, w tym najwięcej Nadleśnictwo Pisz 31 500,0 tys. zł. Wydatki te związane były głównie z pozyskiwaniem i zrywką drewna (90,2% ich ogółu), utrzymaniem i remontami dróg leśnych (3%) oraz kosztami ochrony lasu i ochrony ppoż. (2,5% wszystkich kosztów).

Wsparciem dla LP były też dodatkowe środki finansowe uzyskane z Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej:

- NFOŚ i GW udzielił 5-letniej pożyczki w wysokości 20 000,0 tys. zł, głównie na zagospodarowanie obszarów leśnych zniszczonych przez huragan, poprawę zabezpieczenia ppoż., zakładanie plantacji nasiennych oraz zakup specjalistycznego ciężkiego sprzętu leśnego,
- 10 WFOŚ i GW, w ramach podpisanego z DGLP porozumienia, udzieliło w formie dotacji pomocy finansowej w łącznej wysokości 4 100,0 tys. zł nadleśnictwom na terenie województw warmińsko-mazurskiego, podlaskiego i mazowieckiego, głównie na inwentaryzację drzewostanów, naprawę i modernizację dróg, zakupy sprzętu, przygotowanie gleby pod odnowienia i lotnicze patrolowanie obszarów leśnych.

Z informacji uzyskanej w DGLP wynika, że w ramach pożyczki z NFOŚ i GW przekazano RDLP w Białymstoku kwotę 5 755,3 tys. zł, z czego 3 129,2 tys. zł wykorzystano w II półroczu 2002 r. i 2 626,1 tys. zł w I półroczu 2003 r.

Z łącznej kwoty 23 747,0 tys. zł, uzyskanej przez DGLP z budżetu państwa w kwietniu-czerwcu 2003 r., na realizację zadań zleconych z art. 54 ustawy o lasach, na usuwanie szkód pohuraganowych przekazano RDLP w Białymstoku i Olsztynie 1 597,8 tys. zł.

Z ustaleń kontroli w RDLP w Białymstoku wynika, że na usuwanie skutków huraganu wykorzystwała ona środki w łącznej kwocie 15 039,8 tys. zł, w tym 10 487,9 tys. zł (70%) w

II półroczu 2002 r. i 4 551,9 tys. zł (30%) w I półroczu 2003 r. Środki te pochodziły z następujących źródeł i zostały wykorzystane na:

- 5 755,3 tys. zł (38,3%) stanowiły środki z pożyczki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej), wykorzystane głównie na zakupy sprzętu leśnego i ppoż., ochronę lasu, ochronę ppoż. oraz naprawy i modernizację dróg leśnych,
- 5 500,0 tys. zł (36,6%) dotyczyło środków funduszu leśnego, które przeznaczono na zwiększenie płynności finansowej nadleśnictw i zakup drewna przez Zakład Transportu i Spedycji w Giżycku,
- 1 749,2 tys. zł (11,6%) pochodziło z dotacji WFOŚ i GW, wykorzystane głównie na remonty dróg leśnych, zakupy sprzętu leśnego oraz lotnicze patrolowanie lasów,
- 1 008,8 tys. zł (6,7%) dotacje z NFOŚ i GW na zakup sprzętu leśnego,
- 1 026,5 tys. zł (6,8%) dotacja z budżetu państwa, na melioracje agrotechniczne i odnowienia.

Wymienione środki wykorzystano prawidłowo i zgodnie z przeznaczeniem Stwierdzono m.in., że zgodnie z porozumieniem z DGLP z 30 lipca 2002 r., RDLP w Białymstoku rozdysponowała pożyczkę w kwocie 5 500,0 tys. zł z funduszu leśnego, na pożyczki dla 6 nadleśnictw „kłęskowych” (5 100,0 tys. zł), a pozostałą kwotę na bieżące płatności dla innych nadleśnictw, biorących udział w usuwaniu skutków huraganu. Po zwrocie tej pożyczki przez nadleśnictwa, została ona udzielona ZT i S w Giżycku na zakup drewna.

Kontrola wykazała jednocześnie, że RDLP Białystok nie wykorzystwała i nie otrzymała pełnej możliwej kwoty wsparcia z WFOŚ i GW w Kielcach i w Szczecinie, gdyż:

- *WFOŚ i GW w Kielcach udzielił 15 listopada 2002 r. dotacji w kwocie 200,0 tys. zł, w tym 100,0 tys. zł na zadania z zakresu melioracji agrotechnicznych w 2002 r. Melioracje te przeprowadziły jesienią 2002 r. Nadleśnictwa Pisz, Drygały i Nowogród, stosując w umowach z wykonawcami oraz w fakturach i protokołach odbioru robót inne oznaczenia zlecanych czynności niż w harmonogramie finansowo-rzeczowym umowy dotacji. Posłużono się wyłącznie kategoriami stosowanymi w sprawozdawczości branżowej Lasów Państwowych, co uniemożliwiło następnie ustalenie, które z czynności określonych umową dotacji zostały wykonane i w jakim zakresie. W rezultacie, pismem z 24 stycznia 2003 roku WFOŚ i GW odmówił RDLP przekazania 100,0 tys. zł dotacji.*
- *WFOŚ i GW w Szczecinie 28 listopada 2002 r. przyznał RDLP dotację 250,0 tys. zł na kruszenie i rozdrabnianie gałęzi na powierzchni pohuraganowej w Nadleśnictwach Pisz, Drygały, Nowogród i Borki do końca I półrocza. 2003 r. RDLP zwlekała z podpisaniem umowy dotacji, a po 4 miesiącach, w dniu 10 marca 2003 r. wystąpiła do Funduszu o zmianę przeznaczenia dotacji: z kruszenia i rozdrabniania gałęzi na*

przygotowanie gleby pod odnowienia w 2003 r., uzasadniając że kruszenie i rozdrabnianie gałęzi zostało już wykonane przez nadleśnictwa z własnych środków. Tymczasem prac tych nie podjęto z powodu długiej zimy w Puszczy Piskiej, trwającej aż do maja 2003 r. Nieścisłości tej nie skorygowano w trakcie dalszych rozmów z WFOŚ i GW w sprawie dofinansowania kruszenia i rozdrabniania gałęzi. W rezultacie, pismem z 30 maja 2003 r. WFOŚ i GW odmówił dofinansowania zadania, powołując się na uprzednią informację RDLP o wykonaniu go z własnych środków oraz wskazując, że dotowanie zadań już zrealizowanych jest niezgodne z zasadami udzielania pomocy finansowej przez Fundusz.

Kontrola wykazała, że RDLP w Białymstoku wyłoniła w trybie zapytania o cenę, zgodnie z ustawą z 10 czerwca 1994 roku o zamówieniach publicznych dostawcę sprzętu leśnego, dotowanego przez WFOŚ i GW w Olsztynie kwotą 413,5 tys. zł. Natomiast wykonawcę lotniczego patrolowania lasów, dotowanego przez WFOŚ i GW w Katowicach kwotą 500,0 tys. zł oraz wykonawcę zdjęć spektrostrefowych, dotowanych przez WFOŚ i GW w Olsztynie kwotą 86,0 tys. zł, RDLP wybrała zgodnie z zarządzeniem nr 63 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 24 listopada 1998 roku, w trybie wyboru ofert. Wyłaniając wykonawcę zdjęć spektrostrefowych, bez stosowania ustawy o zamówieniach publicznych, RDLP naruszyła jednak art. 4 ust. 2 ww. ustawy, gdyż koszt wykonania zdjęć wyniósł 158,6 tys. zł, w sytuacji gdy dotacja ze środków publicznych, którą otrzymała RDLP nie mogła przekroczyć 79.290 zł.

W odniesieniu do pozostałych dostawców lub wykonawców dotowanych zadań RDLP poleciła nadleśnictwom stosować ustawę o zamówieniach publicznych.

Z ustaleń kontroli RDLP w Olsztynie wynika, że na likwidację skutków huraganu Nadleśnictwa Myszyniec i Ostrołęka wydatkowały do końca I półrocza 2003 r. łącznie 3 408,0 tys. zł, z czego:

- 2 259,2 tys. zł w II półroczu 2002 r. – całość stanowiły środki pochodzące z bieżącej działalności nadleśnictw,
- 1 148,8 tys. zł w I półroczu 2003 r., w tym 174,9 tys. zł stanowiły środki własne, 329,8 tys. zł z dotacji budżetowej, a 644,1 tys. zł środki uzyskane z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

RDLP w Olsztynie właściwie sprawowała nadzór nad prawidłowością wydatkowania środków finansowych wykorzystanych na usuwanie skutków klęski huraganu. W ramach tego nadzoru Dyrektor RDLP określił tryb udzielania zamówień publicznych przez nadzorowane jednostki, polecając przysyłanie przygotowanych do publikacji ogłoszeń do RDLP w celu dokonania weryfikacji merytorycznej i formalnej oraz umieszczenia ich na stronie internetowej. Obowiązek ten dotyczył m.in. ogłoszeń o przetargach na roboty, dostawy i usługi realizowane zarówno ze środków publicznych, jak i nie będących środkami publicznymi w rozumieniu ustawy o zamówieniach publicznych.

Ponadto, przedstawiciel RDLP uczestniczył, bez prawa oceny ofert, w postępowaniu przetargowym o udzielenie zamówienia na kompleksowe zagospodarowanie powierzchni pokłeskowych w Nadleśnictwie Ostrołęka.

RDLP Olsztyn kontrolowała również prawidłowość wykorzystania przez nadleśnictwa przyznanej na 2003 r. dotacji budżetowej w kwocie 500 tys. zł na wykonanie odnowień, posadzenia, pielęgnowanie upraw i wyprzedzające przygotowanie gleby. W zakresie tym sprawdzono rozliczenie wykorzystanej w I półroczu 2003 r. kwoty 329,8 tys. zł, m.in. poprzez dokonanie lustracji zakresu wykonanych robót oraz ocenę ich prawidłowości i jakości.

W objętych kontrolą nadleśnictwach (*Pisz, Drygały, Nowogród, Ostrołęka i Myszyniec*), poniesione koszty likwidacji skutków huraganu w okresie od lipca 2002 r. do końca czerwca 2003 r. wyniosły ogółem 72 868,4 tys. zł, w tym:

- 64 826,5 tys. zł (89%) stanowiły środki własne nadleśnictw uzyskane głównie ze sprzedaży drewna i wykorzystane przede wszystkim na prace porządkowe (pozyskiwanie i zrywkę drewna),
- 4 200,6 tys. zł (5,8%) stanowiły środki funduszy ochrony środowiska, które wykorzystano głównie na remonty i modernizacje dróg leśnych, ochronę przeciwpożarową oraz zakupy środków trwałych,
- 3 200,0 tys. zł (4,4%) stanowiły środki z funduszu leśnego, na pokrycie kosztów m.in. pierwszych prac porządkowych,
- 641,3 tys. zł (0,8%) środki dotacji z budżetu państwa, głównie na odnowienia.

Najwyższe koszty usuwania skutków huraganu wystąpiły w 3 nadleśnictwach, tj.:

- **Nadleśnictwie Pisz** - w okresie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r. wydatkowano ogółem 40 254,6 tys. zł, w tym kwotę 1 776,1 tys. zł (4,4%) pochodzącą z pożyczki i dotacji funduszy ochrony środowiska oraz budżetu państwa. Z wymienionej wielkości wydatków ogółem, koszty wykonanych prac (pozyskiwanie i zrywka drewna), w ramach zawartych umów z zakładami usług leśnych, wyniosły 26 960,5 tys. zł, co stanowiło 67% ich ogółu,
- **Nadleśnictwie Drygały** – poniesione koszty wyniosły łącznie 20 229,3 tys. zł., z czego środki własne i pochodzące z funduszu leśnego stanowiły 18 584,5 tys. zł (92%), a 1 633,2 tys. zł (8%) dotacje z budżetu państwa oraz dotacje i pożyczka z funduszy ochrony środowiska. W wydatkach tych, największy udział stanowiły koszty związane z usuwaniem wiatrołomów i złomów, które wyniosły łącznie 14 975,6 tys. zł, tj. 74% ich ogółu,
- **Nadleśnictwie Nowogród** - wydatkowano ogółem 8.988, 1 tys. zł, z tego 8 528,4 tys. zł (95%) stanowiły środki własne, a pozostałe pochodziły z dotacji. Koszty pozyskiwania i zrywki drewna wyniosły łącznie 7 582,4 tys. zł, tj. 84,4% ogółu wydatków.

Środki na likwidację szkód wyrządzonych huraganem, nadleśnictwa wykorzystały zgodnie z przeznaczeniem oraz na ogół zgodnie z obowiązującymi przepisami, poza następującymi przypadkami:

- w **Nadleśnictwie Pisz** nie stosowano przepisów ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych przy wyborze wykonawców remontów dróg leśnych, odnowienia terenów „pohuraganowych” oraz niektórych zakupach sprzętu. Przy realizacji zadań w tym zakresie (łącznie 10) które **wykonano kosztem 678,1 tys. zł, z czego 539,3 tys. zł (79,5%)** stanowiły środki pochodzące z pożyczki oraz dotacji z funduszy ochrony środowiska i budżetu państwa, stwierdzono m.in. następujące uchybienia:
 - we wszystkich 10 zamówieniach członkowie komisji przetargowej nie złożyli pisemnych oświadczeń o braku lub istnieniu okoliczności wynikających z art. 20 ust 1 ww. ustawy,
 - w 2 przypadkach nie dokonano publikacji ogłoszeń o przetargu w Biuletynie Zamówień Publicznych (wymóg art. 29 ust 3 ww. ustawy), a w jednym nie przekazano do publikacji w tym Biuletynie informacji o zawarciu umowy z wolnej ręki (art. 14d ust 2),
 - w 3 przypadkach nie wyegzekwowano od oferentów wszystkich wymaganych oświadczeń (art. 22),
 - w 7 zamówieniach nie zawiadomiono osób biorących udział w postępowaniu o wyborze najkorzystniejszej oferty (art.50),
 - w 8 przypadkach nie zamieszczono w ogłoszeniu o przetargu nieograniczonym oświadczeń o stosowaniu preferencji krajowych (art. 30),
 - w 8 przypadkach nie sporządzono opisu istotnych elementów każdej z ofert oraz streszczenia oceny i porównania ofert (art. 26),
 - jednego przetargu nie unieważniono i zwarto umowę, mimo że wpłynęła tylko jedna oferta (art. 27b),
- w **Nadleśnictwie Nowogród**, przy wylanianiu w styczniu 2003 r. wykonawców prac dotyczących pozyskania i zrywki drewna, w jednym z dwóch organizowanych przetargów, nie zachowano określonego w zarządzeniu nr 36 Dyrektora Generalnego LP z 16 maja 2002 r., wymogu opracowania trzech dokumentów, tj. regulaminu przetargu, specyfikacji istotnych warunków zamówienia i protokołu z komisyjnego otwarcia ofert.

4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli

4.1. Przygotowanie do kontroli

Kontrola podjęta została z własnej inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli, głównie z uwagi na fakt, że rozmiar szkód wyrządzonych w drzewostanie przez huragan zaistniały w dniu 4 lipca 2002 r. był niespotykany od kilkadziesiąt lat. Istotną przesłanką do podjęcia kontroli było również przeznaczenie na usuwanie skutków tego huraganu znacznych środków finansowych, zwłaszcza Lasów Państwowych.

W ramach analizy przedkontrolnej, Najwyższa Izba Kontroli zwróciła się w trybie art. 29 pkt. 2 lit. f ustawy o NIK do RDLP w Białymstoku i w Olsztynie o przekazanie podstawowych informacji odnośnie stanu zaawansowania prac związanych z likwidacją skutków huraganu oraz wysokości i źródeł środków finansowych przeznaczonych na te prace.

Przy doborze jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych do kontroli kierowano się głównie rozmiarem szkód wyrządzonych przez huragan, tj. wytypowano do kontroli jednostki, w których one wystąpiły w największym stopniu.

4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

W toku kontroli, w trybie art. 29 pkt. 2 lit. f, kontrolerzy zasięgnęli informacje w 15 jednostkach, w tym m.in. w policji w sprawie działań na rzecz ochrony przed kradzieżą drewna, w starostwach powiatowych odnośnie współpracy w likwidacji skutków huraganu i szkód w infrastrukturze drogowej, wykonawców remontów dróg w sprawie miejsc poboru kruszywa oraz w Komendach Państwowej Straży Pożarnej w sprawie działań celem ochrony przeciwpożarowej.

W trybie art. 40 ustawy o NIK pobierano również wyjaśnienia od osób odpowiedzialnych za występujące nieprawidłowości oraz w 4 przypadkach, w trybie art. 42 ustawy o NIK, dokonano przesłuchania w charakterze świadka leśniczych Nadleśnictwa Pisz.

Kierownikom wszystkich 7 jednostek kontrolowanych przekazane zostały protokoły kontroli, z czego do 6 z nich nie zgłoszono zastrzeżeń, zgłoszono je natomiast do protokołu kontroli w Nadleśnictwie Pisz. W związku ze zgłoszonymi zastrzeżeniami, kontrolerzy NIK, w trybie art. 55 ust.3 i ust. 4 ustawy o NIK, dokonali szczegółowej analizy zgłoszonych zastrzeżeń, uwzględniając 11 z nich, które dotyczyły zmian redakcyjnych.

Odnosnie pozostałych 28 nieuwzględnionych zastrzeżeń, kontrolerzy NIK przedstawili swoje stanowisko na piśmie, przekazując je Nadleśniczemu Nadleśnictwa Pisz, informując jednocześnie o możliwości zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do dyrektora Delegatury NIK w Olsztynie, stosownie do postanowień art. 56 ust. 1 ustawy o NIK, z czego Nadleśniczy skorzystał. Powołana przez dyrektora NIK Delegatury w Olsztynie Komisja Odwoławcza, uchwałą z dnia 7 października 2003 r., zatwierdzoną w dniu 23 października 2003 r. przez Prezesa NIK i przekazaną w dniu 30 października 2003 r. Nadleśniczemu Nadleśnictwa Pisz, uwzględniła 2 zastrzeżenia, oddalając pozostałe 18 w całości. W dniu 6 listopada 2003 r. Nadleśniczy odmówił podpisania protokołu kontroli, przekazując jednocześnie do Delegatury pisemne wyjaśnienia odmowy.

We wszystkich kontrolowanych jednostkach zorganizowano, na podstawie art. 58 ustawy o NIK, narady pokontrolne, podczas których omówiono nieprawidłowości i wnioski wynikające z ustaleń kontroli.

Do wszystkim 7 kierowników kontrolowanych jednostek skierowane zostały wystąpienia pokontrolne, do których nie zgłoszono zastrzeżeń, zawierające oceny i uwagi oraz łącznie 15 wniosków pokontrolnych. Wniosków pokontrolnych nie formułowano w wystąpieniach skierowanych do 3 kierowników jednostek (RDLP w Olsztynie, Nadleśnictwo w Myszyńcu i Nadleśnictwo w Ostrołęce), gdzie kontrola nieprawidłowości nie wykazała.

Wnioski skierowane do dyrektora RDLP w Białymstoku dotyczyły:

1. Dążenia do usuwania skutków klęski huraganu w drzewostanach leśnych oraz prac związanych z zagospodarowaniem terenów pohuraganowych, w przyjętym terminie 3 lat od wystąpienia huraganu,
2. Kontynuowania działań windykacyjnych zapewniających skuteczną egzekucję zaległych należności za sprzedane drewno,
3. Bieżącego informowania Wojewódzkich Konserwatorów Przyrody o rozmiarach szkód w rezerwatach i strefach ochrony ptaków,
4. Rozliczenia prac leśnych dotowanych przez Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, związanych z zagospodarowaniem terenów pokłeskowych, zgodnie z postanowieniami zawartych umów oraz wymogami art. 4 ust. 2 ustawy o zamówieniach publicznych.

Wnioski skierowane do nadleśniczego Nadleśnictwa Pisz dotyczyły:

1. Wyegzekwowania należności przeterminowanych w kwocie 3 180,1 tys. zł wraz z odsetkami, powstałych z tytułu sprzedaży drewna.
2. Przestrzegania ustalonych warunków stosowania upustów z tytułu przedpłat przy sprzedaży drewna.

3. Stosowania obowiązujących zasad i form określonych w ustawie o zamówieniach publicznych, przy dokonywaniu wydatków na realizację wszystkich zadań finansowanych z ponad 50% udziałem środków publicznych.
4. Każdorazowego określania w umowach na wykonywanie napraw i remontów dróg leśnych zakresu rzeczowego i lokalizacji tych dróg, a także ogólnej wartości robót przewidzianych do wykonania.
5. Zapewnienia należytego nadzoru i kontroli nad przebiegiem prac remontowych na drogach leśnych oraz dokonywania rzetelnego ich odbioru, m.in. poprzez wykazywanie w protokołach odbioru lokalizacji wyremontowanych odcinków dróg oraz ich długości i szerokości.

Wnioski skierowane do nadleśniczego Nadleśnictwa w Nowogrodzie dotyczyły:

1. Dokonania w planie urządzania lasu na lata 1999-2008 zmian, w związku z zaistniałym huraganem.
2. Pełnego przestrzegania wymogów zarządzenia nr 36 Dyrektora Generalnego LP z 16 maja 2002 r., przy wyłanianiu wykonawców zadań w zakresie gospodarki leśnej, nie będącymi jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych.
3. Stosowania wymogów rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 24 lutego 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad cechowania drewna (...).
4. Przestrzegania obowiązujących zasad ścinki drzew, określonych w zarządzeniu nr 19 Dyrektora Generalnego LP z 14 lipca 1997 r. w sprawie wprowadzenia instrukcji bhp przy wykonywaniu podstawowych prac z zakresu gospodarki leśnej.
5. Uprzątnięcia wzdłuż dróg leśnych pozostałości zrębowych (gałęzi).

Wniosek do nadleśniczego Nadleśnictwa w Drygałach dotyczył natomiast pełnego wyegzekwowania należności przeterminowanych powstałych z tytułu sprzedaży drewna.

Do dnia 21 stycznia 2003 r., NIK otrzymała odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne od dyrektora RDLP w Białymstoku oraz nadleśniczych nadleśnictw w: Nowogrodzie, Pisz i Drygałach, do których sformułowano łącznie 15 wniosków pokontrolnych. Z ich treści wynika, że adresaci przyjęli do realizacji wszystkie wnioski pokontrolne, z czego 13 zostało wykonanych w pełni, a w trakcie realizacji pozostały 2 wnioski dotyczące wyegzekwowania wszystkich należności przeterminowanych z tytułu sprzedaży drewna w nadleśnictwach Pisz i Drygały.

I tak, Dyrektor RDLP w Białymstoku poinformował m.in., że:

- wg stanu na 1 września 2003 r. z nadleśnictw dotkniętych w największym stopniu skutkami huraganu usunięto łącznie 2 392 tys. m³ złomów i wywrotów, pozostało tylko ok. 17 tys. m³, głównie w Nadleśnictwie Borki,

- w okresie 16 czerwca –31 sierpnia 2003 r. wykonano dalsze prace melioracyjne oraz przygotowano gleby pod odnowienia na powierzchni ok. 300 ha, tj. łączna taka powierzchnia wzrosła do 1 603 ha. W 2004 r. planuje się wykonać odnowienia na areale 1 800 ha, a całkowite zakończenie odnowienia w okresie 5 lat, zgodnie z art. 13 pkt. 1-2 ustawy o lasach,
- w wyniku kontynuacji działań windykacyjnych w lipcu-sierpniu 2003 r., obniżył się poziom należności przeterminowanych z tytułu sprzedaży drewna o 3 440,4 tys. zł, a należności ogółem o 7 056,1 tys. zł,
- przypomniano wszystkim nadzorowanym nadleśnictwom o obowiązku wywiązywania się z warunków umów o dotacje z funduszy ochrony środowiska, polecając również pełne przestrzeganie zasad zamawiania i rozliczania robót, zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- w październiku br. przeprowadzono szkolenia pracowników wchodzących w skład komisji przetargowych, m.in. w zakresie zasad i form udzielania zamówień publicznych.

Nadleśniczy Nadleśnictwa Nowogród poinformował m.in., że:

- dokonał zmiany składu komisji przetargowej oraz omówione zostały błędy popełnione w czasie przetargu na I półrocze 2003 r.,,
- zobowiązał leśniczych i służby leśne do bieżącego przestrzegania obowiązujących zasad ścinki drzew,
- zakończono prace związane z usuwaniem resztek zrębowych wzdłuż dróg leśnych oraz uporządkowano, kosztem 80,5 tys. zł, tereny wzdłuż 25 km dróg publicznych.

Nadleśniczy Nadleśnictwa Pisz poinformował, że:

- w wyniku podjętych działań windykacyjnych, do dnia 31 grudnia 2003 r. odzyskano należności przeterminowane z tytułu sprzedaży drewna w łącznej kwocie 2 432 800 zł oraz odsetki w wysokości 24 900 zł. Pozostałe niespłacone należności w wysokości 743 310 zł są w trakcie windykacji, w tym wobec 308 432 zł sprawę prowadzi Prokuratura Rejonowa w Pisz,
- przestrzegane są warunki stosowania upustów cenowych,
- każdorazowo, przy realizacji zadań finansowanych z ponad 50% udziałem środków publicznych, stosowane są zasady udzielania zamówień wynikające z ustawy o zamówieniach publicznych,

- w nowo zawartych umowach na remonty dróg leśnych określono zakresy rzeczowe, lokalizację i wartość robót do wykonania oraz sporządzono dokumentacje techniczne odbudowy dróg leśnych na powierzchniach pohuraganowych,
- komisyjne odbiory wykonanych prac remontowych dróg dokonuje się m.in.. na podstawie pomiaru grubości nawierzchni i wymiarów remontowanych odcinków dróg oraz dołącza się do protokołów odbioru kopie map przeglądowych z naniesioną szczegółową lokalizacją tych dróg.

Nadleśniczy Nadleśnictwa Drygały poinformował natomiast, że w wyniku dalszych działań windykacyjnych, o które wnioskowała NIK, odzyskano do końca grudnia 2003 r. należności przeterminowane w łącznej wysokości 2 652 300 zł, obniżając tym samym poziom tych należności do kwoty 2 200 400 zł.

W związku z ustaleniami kontroli, NIK przekazała również:

- do Sądu Rejonowego w Pisz V Wydział Grodzki wniosek o ukaranie z tytułu popełnienia wykroczenia z art. 192 ust 1, w związku z art. 122 ust. 1 pkt. 3 i ust.3 ustawy Prawo wodne,
- zawiadomienie o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych do Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych przy Ministrze Środowiska, ze względu na naruszenie zasad i trybów ustawy o zamówieniach publicznych.

5. Załączniki

5.1. Wykaz skontrolowanych jednostek

Delegatura NIK w Białymstoku

1. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku
2. Nadleśnictwo Nowogród

Delegatura NIK w Olsztynie

1. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie
2. Nadleśnictwo Drygały
3. Nadleśnictwo Pisz

Delegatura NIK w Warszawie

1. Nadleśnictwo Myszyniec
2. Nadleśnictwo Ostrołęka

5.2. Słowniczek ważniejszych pojęć

- **Złom** - złamane przez wichurę, śnieg lub szadź całe drzewo lub jego część,
- **Wywrot** - drzewo wywrócone z korzeniami przez wiatr (wiatrołom, wiatrował),
- **Odziomek** – część dolna pnia drzewa ponad szyją korzeniową, mająca najczęściej najlepsze drewno o wysokiej jakości technicznej,
- **Grubizna** – drewno okrągłe o średnicy w cieńszym końcu z korą od 7 cm wzwyż, mierzone w pojedynczych sztukach lub stosach,
- **Użytki przygodne** – drewno pozyskane w wyniku wyrębu drzew pochodzących z wywrotów, złomów, posuszu z różnych klas wieku,
- **Powierzchnia zredukowana** - powierzchnia całkowicie zniszczona, na której wykonuje się zabiegi, np. odnowienia,
- **Powierzchnia do przebudowy** – pow., na której wykonuje się przebudowę drzewostanów,
- **Przebudowa** – przebudowa drzewostanów przez zmianę całkowitą lub częściową składu gatunkowego lasu, w celu dostosowania do wymagań siedliska,
- **Powierzchnia manipulacyjna** – jest to pow. całkowita, na której wykonuje się czynności, np. zrąb, szkółka, uprawa, itp.,
- **Odnowienia** – wprowadzenie nowego pokolenia lasu sztucznie lub naturalnie na miejsce usuniętego w toku użytkowania rębego lub po zniszczeniach przez klęski żywiołowe,
- **Zagrożenie biotyczne** – stan wywołany przez organizmy roślinne lub zwierzęce wymagający zabiegów zwalczających i ochronnych,
- **Czynniki biotyczne** – czynniki wywołane przez rośliny i zwierzęta mające wpływ na środowisko lub na rozwój poszczególnych osobników oraz ich zespołów,
- **Czynniki abiotyczne** – czynniki nieożywione (klimatyczne, glebowe) mające wpływ na kształtowanie środowiska,
- **Rębak** – urządzenie – maszyna do rozdrabniania drewna na kawałki, tzw. zrębki przeznaczone dla przemysłu płytowego, celulozowo-papierniczego, energetycznego,
- **Harwester** – ciągnik służący do okrzesywania, ścinania i kładowania drzew stojących oraz układania ich w stosy (mygły).

5.3. Rozmiar szkód pohuraganowych oraz powierzchnia leśna do przebudowy i odnowienia

Rozmiar powstałych szkód wyrządzonych przez huragan w dniu 04.07.2002 r. oraz planowana w związku z ich usunięciem powierzchnia leśna do przebudowy i odnowienia w poszczególnych nadleśnictwach:

Lp.	Nadleśnictwo	Masa drewna [tys. m ³]		Powierzchnia [ha]			
		Łącznie uszkodzona	Drewno leżące i złomy	Leśna w Nadleśnictwie	Uszkodzonych drzewostanów	Planowana do przebudowy	W tym planowana do odnowienia
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1.	Pisz	2.500	1.174	34.176	12.000	12.000	1.495
2.	Drygały	510	421	24.339	4.700	1.263	789
3.	Nowogród	320	210	16.018	6.500	1.000	700
4.	Borki	350	294	22.589	5.160	720	504
5.	Czerwony Dwór	131	121	14.986	4.550	881	187
6.	Giżycko	148	140	22.339	2.200	265	180
7.	Gołdap	9,2	9,2	12.338	600	7,3	7,3
8.	Augustów	15,5	15,5	15.340	Rozproszone	0,2	0,2
9.	Płaska	20,5	19	21.154	750	22,1	22,1
10.	Szczerba	6	6	19.174	Rozproszone	0,7	0,7
11.	Łomża	1	1	17.331	188	0	0
RDLP Białystok		4.011,2	2.410,7	219.784	36.648	16.159,3	3.885,3
12.	Myszyniec	47,7	43,6	17.055	1.277	316	156
13.	Ostrołęka	24	19,3	16.395	7.500	133	28
14.	Strzałowo	1,8	1,8	18.775	Rozproszone	0	0
15.	Mrągowo	1	1	19.915	Rozproszone	0	0
16.	Spychowo	0,5	0,5	22.913	Rozproszone	0	0
RDLP Olsztyn		75	66,2	95.053	8.777	449	184
OGÓŁEM		4.086,2	2.476,9	314.837	45.425	16.608,3	4.069,3

Uwaga:

- 1) w powierzchni uszkodzeń ogółem, uszkodzone zostały też drzewostany nasienne tj. w Nadleśnictwie Pisz na powierzchni 580 ha, w Nadleśnictwie Drygały - 120 ha, Nadleśnictwie Nowogród - 80 ha.
- 2) Szkody od huraganu powstały także w drzewostanach rezerwatów: „Ciemny Kąt” (Nadleśnictwo Nowogród) - 70% powierzchni oraz „Borki” (Nadleśnictwo Borki) - 30% powierzchni.

5.4. Zakres wykonanych prac

Zakres wykonanych prac związanych z usuwaniem szkód wyrządzonych przez huragan w dniu 04.07.2002 r. w poszczególnych nadleśnictwach w okresie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r.:

Lp.	Nadleśnictwo	Powierzchnia lasu uprzątnięta [ha]	Powierzchnia lasu pozostała do uprzątnięcia [ha]	Pozyskanie drewna (grubizny) [tys. m ³]	Pozostało do usunięcia [tys. m ³]	
					Łącznie	W tym drewno leżące i złomy
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1.	Pisz	9.000	3.000	1.083,7	1.416	90
2.	Drygały	4.700	0	420,5	89	0
3.	Nowogród	5.500	1.000	217,3	102,7	0
4.	Borki	4.100	1.060	260,0	33	33
5.	Czerwony Dwór	4.550	0	131,5	0	0
6.	Giżycko	1.760	440	147,8	0	0
7.	Gołdap	600	0	9,2	0	0
8.	Augustów	R**	0	15,5	0	0
9.	Płaska	750	0	20,5	0	0
10.	Szczebra	R**	0	6,0	0	0
11.	Łomża	188	0	1,0	0	0
RDLP Białystok		31.148	5.500	2.313,0	1.640,7	123,0
12.	Myszyniec	1.277	0	48,4	0	0
13.	Ostrołęka	7.500	0	23,3	0	0
RDLP Olsztyn		8.777	0	71,7	0,0	0,0
OGÓŁEM		39.925	5.500*	2.384,70	1.640,7	123,0

* - w skład tej powierzchni wchodzi las ochronny w Nadleśnictwie Pisz ustanowiony decyzją Ministra Środowiska z dnia 10.06.2003 r. o powierzchni 445 ha,

** - wystąpiły szkody o charakterze rozproszonym,

5.5. Powierzchnie planowane do odnowienia i wykonanie

Powierzchnie planowane do odnowienia, przygotowania gleby pod odnowienia i wykonania odnowienia w okresie od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r.:

Lp.	Nadleśnictwo	Powierzchnia wykonanego przygotowania gleby pod odnowienia [ha]	Powierzchnia odnowień [ha]		% wykonanych odnowień (5:4)
			Planowanych	Wykonanych	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.	Pisz	74,71	1.495	74,71	5,0
2.	Drygały	76,82	789	76,82	9,7
3.	Nowogród	19,18	681	19,18	2,8
4.	Borki	23,00	504	75,56*	15,0
5.	Czerwony Dwór	112,96	187	112,96	60,4
6.	Giżycko	82,07	180	84,60*	47,0
7.	Gołdap	5,24	7,3	5,24	71,7
8.	Augustów	0	0,22	0	0,0
9.	Płaska	0	22,1	0	0,0
10.	Szczebra	0	0,7	0	0,0
11.	Łomża	0	0	0	0,0
RDLP Białystok		393,98	3.866,32	449,07	11,6
12.	Myszyniec	56,00	156,00	56,00	35,9
13.	Ostrołęka	28,00	28,00	28,00	100,0
RDLP Olsztyn		84,00	184,00	84,00	45,7
OGÓŁEM		477,98**	4.050,04	533,07	13,2

* - odnowienie wykonane bez uprzedniego przygotowania gleby: Nadleśnictwo Borki – 52,56 ha, Nadleśnictwo Giżycko – 2,53 ha,

** - z tego w 2002 r. - 201 ha (42,1 %) oraz w 2003 r. – 276,98 ha (57,9 %)

5.6. Osoby odpowiedzialne za kontrolowaną działalność

Wykaz osób odpowiedzialnych za działalność jednostek kontrolowanych:

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię nazwisko	Pełniona funkcja	Okres
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1.	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie	Alfred Szlaski	Dyrektor RDLP	07.09.1992 r.
2.	Nadleśnictwo Myszyniec	Andrzej Głuszek	Nadleśniczy	01.01.1987 r.
3.	Nadleśnictwo Ostrołęka	Maria Świętojańska	Nadleśniczy	09.08.1999 r.
4.	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku	Zbigniew Godlewski	Dyrektor RDLP	01.01.1992 r.
5.	Nadleśnictwo Drygały	Zbigniew Malinowski	Nadleśniczy	01.06.1997 r.
6.	Nadleśnictwo Nowogród	Kazimierz Zackiewicz	Nadleśniczy	01.04.1984- 30.11.2002 r.
7.	Nadleśnictwo Nowogród	Jan Majchrzak	Nadleśniczy	01.12.2002 r.
8.	Nadleśnictwo Pisz	Władysław Czajka	Nadleśniczy	01.10.1996 r.

5.7. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

Lp.	Nazwa organu
1.	Prezydent RP
2.	Marszałek Sejmu
3.	Marszałek Senatu RP
4.	Prezes Rady Ministrów
5.	Minister Środowiska
6.	Sejmowa Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
7.	Senacka Komisja Ochrony Środowiska
8.	Kierownictwo NIK